

Samrådsredogörelse

Detaljplan för Sperlingens Backe 56 i stadsdelen Östermalm, Dp 2014-00404

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	2
Hur samrådet har bedrivits	3
Ämnesvisa synpunkter	4
Kulturmiljö	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	7
Gator och trafik	8
Teknisk försörjning.....	9
Hälsa och säkerhet	10
Miljö- och klimataspekter	10
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	11
Övriga frågor	12
Stadsbyggnadskontorets ställningstaganden	12
Kulturmiljö	12
Allmänt om förslaget och utvecklingen	16
Gator och trafik	17
Teknisk försörjning.....	17
Hälsa och säkerhet	18
Miljö- och klimataspekter	18
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	18
Övriga frågor	18
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	19
Förslag till riktlinjer inför fortsatt arbete:	18
Inkomna synpunkter	20
Statliga och regionala myndigheter och förbund	20
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	23
Övriga remissinstanser	29
Sakägare, boende och övriga	31

Sammanfattning

Huvudsyftet med detaljplanen är att stärka innerstadens konkurrenskraft gentemot andra kraftigt expanderade delar av regionen. Planen syftar därmed till att öka exploateringen, möjliggöra rivning för delar av kvarteret och skydda vissa kulturhistoriskt värdefulla byggnader med utökade skydds- och varsamhetsbestämmelser. Kvarterets exponerade läge innebär att anpassning av bebyggelsen till stadsbild och kulturmiljövärden är nödvändig för att minska påverkan på stadsmiljön, såväl på långt som på nära håll.

Plansamråd genomfördes under perioden 16 maj – 11 juli 2017. Samrådstiden beräknades ursprungligen pågå under sex veckor, mellan 2017-05-16 och 2017-06-27 men förlängdes senare med två veckor till 2017-07-11. Under samrådet har ett stort antal synpunkter inkommit som i skrivande stund uppgår till 8177 stycken. Flerparten remissinstanser är kritiska till planförslaget och framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller rivningar och bebyggelsehöjder samt påpekar brister i utredningarna. De flesta sakägare, boende och övriga som framfört synpunkter önskar färre rivningar, minskade bebyggelsehöjder, mindre påverkan på befintliga verksamheter samt ytterligare utredningar av planens konsekvenser för omgivningen och berörda.

Stadsbyggnadskontoret är positivt till fortsatt planarbete och föreslår, med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet att följande frågor studeras vidare inför granskning:

Byggrätten mot Humlegårdsgatan dras tillbaka från fastighetsgränsen mot Sperlingens backe 30 och den inre strukturen revideras. Taklandskapets volymer och dess utformning justeras för att minska påverkan på riksintresset. En långtgående genomförandestrategi för projektet måste upprättas för att inte riskera onödiga störningar.

Vidare behövs kompletteringar och justeringar av planhandlingar och underliggande utredningar. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att ge kontoret i uppdrag att upprätta ett slutgiltigt planförslag i enlighet med detta tjänsteutlåtande att ställa ut för granskning.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Huvudsyftet med detaljplanen är att stärka innerstadens konkurrenskraft gentemot andra kraftigt expanderade delar av regionen. Det är

därför angeläget att tillåta förändringar för att stödja områdets kommersiella och sociala betydelse och på samma gång värna och skydda den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Syftet är att vitalisera kvarteret genom ett mer funktionsblandat innehåll med fler bostäder, kontorsarbetsplatser, hotell och centrumändamål såsom handel. Med en utökad galleria etableras en överskådlig och rationell struktur som ger en bättre orienterbarhet i kvarterets inre. En del av planens syfte är att stärka kvarterets kopplingar till den omkringliggande staden och att öka flödet genom kvarteret. Tunnelbanans entré till station Östermalmstorg flyttas från Birger Jarls-gatan 16 till Marmorhallarna, på så sätt kan tillgängligheten öka. Under mark tillåts en parkeringsanläggning med lastfar och varuförsörjning i syfte att avlasta omkringliggande gator från distributions trafik. Anläggningen kan vid behov avgränsas som en egen fastighet.

Planen syftar därmed till att öka exploateringen, möjliggöra rivning för delar av kvarteret och skydda vissa kulturhistoriskt värdefulla byggnader med utökade skydds- och varsamhetsbestämmelser. Kvarterets exponerade läge innebär att anpassning är nödvändig för att minska påverkan på stadsmiljön, såväl på långt som på nära håll. Mot omgivande gaturum trappas byggnaderna av och takfoten markeras och ansluter till intilliggande bebyggelse. Byggnaderna ska vara tydligt avläsbara som enskilda objekt och taken anpassas till den stockholmska stadssiluetten. De nya gatubyggnadernas fasadlängd ska knyta an till den småskaliga fastighetsindelning som tidigare var rådande. Även fasaderna utformas med hänsyn till stadsbebyggelsens grammatik och ges en markerad sockelvåning, symmetrisk komposition och anpassad materialbehandling.

Den föreslagna utökade gallerian knyter an till kvarterets särdrag där idén om en inomhusgalleria introducerades redan vid Sturebadets uppförande 1885 och som utvecklats sedan dess. Den nya gallerian förutsätter rivningar i ett kvarter med stora bevarandevärden och det är viktigt att karaktären i kvarteret kan bibehållas. Sammanhängande stråk genom gårdar och äldre byggnader ersätts med nya sekvenser av rum. Högresta torg med glastak förbinds med passager genom byggnader. Galleria och passager ges ett sammanhållande arkitektoniskt tema som representerar stenstadens uttryck.

Hur samrådet har bedrivits

Plansamråd pågick under perioden 2017-05-16 - 2017-07-11.

Samrådstiden beräknades ursprungligen pågå under sex veckor, mellan 2017-05-16 och 2017-06-27. Efter att förslaget ådragit ett stort intresse förlängde Stadsbyggnadsnämnden samrådstiden med två veckor till 2017-07-11. Information om samrådet och om förlängning av samrådstiden skickades ut enligt sändlista till remissin-

stanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset och på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och lokaltidningen Mitt i 2017-05-17. Annonser om förlängning av samrådstiden publicerades i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter 2017-06-21. Samrådsmöte hölls 2017-06-01 i Tekniska Nämndhuset där cirka 30 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som har inkommit under samrådet.

Kulturmiljö

Flertalet *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* anser att det är positivt att samrådsförslaget innebär att en större del av bebyggelsen bevaras jämfört med programsamrådsförslaget. Flertalet anser trots det att de föreslagna rivningarna är för omfattande och att de föreslagna nya höjderna och volymerna är för höga och innebär för stor påverkan på stadsbild och stadens siluett. Flera *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* anser att förslaget innebär skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Länsstyrelsen anser att förslaget inte innebär en sådan negativ inverkan på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården att det medför påtaglig skada på riksintresset. Länsstyrelsen anser dock att det är av stor vikt att det ställs krav på byggnadsmassans gestaltning, material och kulör för att minimera inverkan på de värden som är del av riksintresset.

Ett mindre antal *övriga* framför positiva synpunkter. Några av dessa ställer sig positiva till förslaget som helhet. Några framför att den nya bebyggelsen behöver utformas med utgångspunkt i den äldre stenstadsbebyggelsen.

Höjder

Flertalet *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* anser att de föreslagna höjderna innebär för stor påverkan på områdets kulturhistoriska värden. Flera anser att vyer från Birger Jarlsgatan och Kungsgatan skadas, att stadens siluett skadas och att gränsen mellan det moderna city och stenstaden suddas ut. Flera anser att höjderna inte hör hemma i området men att de kan prövas i andra delar av staden.

Länsstyrelsen framför att förslaget inte bedöms medföra påtaglig skada på Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att de långsiktigt gemensamma reglerna avseende förhållandet mellan gatubredd, takfotshöjd och en takvinkel på maximalt 45 grader, som har format Stockholms sammanhållna utseende ska gälla även för tillkommande bebyggelse. Rådet anser att den branta intrapningen på de föreslagna hotell- och kontorshusen behöver utgå och att överhöjderna behöver sänkas 2-3 våningar, samt att påbyggnader på Sperlingens backe 45 och 47 och den del av 56 som vetter mot Stureplan bör utgå. Rådet anser också att tillkommande högdelar bör gestaltas som tak.

Stockholms stadsmuseum/Kulturförvaltningen anser att förslaget frångår en viktig princip om enhetlig höjd för stenstadens bebyggelse, vilket kan öppna upp för allmänna höjningar i stenstaden. Stadsmuseet anser att ett kontorshus i nio våningar bakom Stureplan 4 och ett kontorshus i åtta våningar bakom Sturebadets gathus kommer ge en stor påverkan genom höjder och större samlade volymer. Stadsmuseet anser att påbyggnader på befintliga byggnader kan accepteras eftersom de görs indragna från fasaderna.

Rivningar

Länsstyrelsen anser att de föreslagna rivningarna inte innebär påtaglig skada på Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet beklagar att förslaget bygger på fortsatt stora rivningar och framför att stora upplevelsevärden förloras när Ostermans bilhallar (Grev Turegatan 3-5) från 1930-talet och 1980-talets postmodernistiska arkitektur rivs. Rådet anser det oacceptabelt att riva 1880-talets flygelbyggnader och att 1980-talets Sturegalleria helt utraderas. Vidare framhålls gallerians två atrier och restaurang Tures glasöverbyggnad över f.d. Privatkärgatan som högkvalitativa inomhusmiljöer.

Kulturutskottet/Stockholms stadsmuseum bedömer att det är problematiskt med rivningarna av Ostermans bilhallar och rivningen av hela Sturegallerian. *Kulturutskottet/Stadsmuseet* framför att Ostermans bilhallar tillsammans med Freys hyrverk berättar en obruten historia om transportväsendet. *Kulturutskottet/Stadsmuseet* anser också att Sturegallerian är ett uttryck för den postmodernistiska eran och att det är kulturhistoriskt motiverat att delar av gallerian bevaras. *Kulturutskottet* menar att gårdsbebyggelsen för Bångska palatsets och Stureplan 4 inte är motiverade att riva. Utskottet anser att gårdsbyggnaderna liksom byggnaden på Humlegårdsgatan 17 ska bevaras, genom att minska mängden rivningar blir störningstiden kortare till gagn för besökare och näringsidkare. *Kulturutskottet/Stadsmuseet* anser det positivt att f.d.

Privatgatan friläggs men att Freys hyrverks sockelvåning helt behöver friläggas.

Ett stort antal *sakägare, boende och övriga* motsätter sig förslagets många rivningar. Flera anser att förslaget innebär ett omotiverat stort ingrepp i kulturmiljön och vill minska eller helt utesluta rivningar. Flertalet framför att det saknas motivering i planhandlingarna till de omfattande rivningarna. Bland annat begärs bevarande av gårdsbebyggelsen, Humlegårdsgatan 17, Sturegallerian och glasöverbygganden över f.d. Privatgatan. Flera föreslår bevarande av alla byggnader förutom Ostermans bilhallar. Ett mindre antal anser att även Ostermans bilhallar behöver bevaras. Flera yttranden framhåller att det även på andra platser i staden rivs kulturhistoriskt värdefulla byggnader och uppmanar till att inte upprepa samma misstag som skedde under citysaneringen (de så kallade Klararivningarna).

Rekonstruktion av fasader

Flertalet *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* ställer sig positiva till rekonstruktion av flera av kvarterets fasader mot Birger Jarlsgatan och Stureplan. Flera framför att frågan är komplex och ifrågasätter bland annat rekonstruktionsförslagets materialval. Det framförs att fasader som har varit utförda i puts bör rekonstrueras i detta material och inte få fasad av sten.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet ser positivt på fasadrekonstruktioner mot Stureplan men menar att projektet behöver välja om dessa ska ske som en friare tolkning eller som strikta rekonstruktioner. Rådet anser det uteslutet att sten fästs på ytor som ursprungligen har varit putsade. Rådet anser att Bångska palatsets sockelvåning bör återfå ursprunglig gestaltning.

Arkitektur och gestaltning

Flertalet *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* framför synpunkter på byggnadernas gestaltning och visuella påverkan på omgivande miljö. Flera anser att föreslagna tak och fasader innebär en förgrovning av taklandskap och förenkling av/ett brott med stenstadens traditionella utformning. Flera *sakägare, boende och övriga* befarar att den nya bebyggelsen kommer utformas som Hötorgscity eller den modernistiska bebyggelsen på Nedre Norrmalm och motsätter sig en sådan utformning.

Ett mindre antal *övriga* framför positiva synpunkter. Några av dessa ställer sig positiva till förslaget som helhet. Några av dessa framför att den nya bebyggelsen behöver utformas med utgångspunkt i stenstadens traditionella utformning.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet ser positivt på ambitionen att tillföra ett brokigt taklandskap, men saknar tillräcklig redovisning från stadens vpunkter. Rådet anser också att tillkommande högdelar inte bör vara glasade och ska gestaltas som tak. Rådet anser dessutom att Sturebadets nya fasad inte är tillfyllest och inte relaterar till byggnadens innehåll.

Allmänt om förslaget

Stadsliv, nöjesliv, handel, besöksnäring

Flertalet *remissinstanser, sakägare, boende och övriga* lyfter fram områdets betydelse som mötesplats för handel, nöjesliv och kultur. Flera för fram att förslagets effekter på områdets stadsliv, nöjesliv, handel och besöksnäring blir för omfattande såväl under som efter projektets genomförande. Flera för också fram kritik mot shoppinggalleriors negativa påverkan på stadsmiljön och befintlig handel såväl i närområdet och staden som helhet. Flera anser att planhandlingarnas analys av konsekvenserna för stadsliv i omgivande gatumiljöer samt påverkan på handel, turism, nöjesliv och kultur i området är ofullständig och/eller osaklig och begär ytterligare utredning av konsekvenserna.

Remissinstanser, sakägare, boende och övriga framför att verksamhetsutövare inom och utanför kvarteret kommer behöva upphöra med sin verksamhet eller störas på annat sätt under byggtiden.

Olägenheter för grannar

Sakägare, boende, och övriga anser att förslaget skulle innebära betydande olägenhet bland annat i form av försämrade dagsljusförhållanden, insyn, verksamhetsbuller och andra ljudstörningar. Den föreslagna hotell- och kontorsbyggnaden på Humlegårdsgatan 17 och tillkommande volymer inne i kvarteret befaras ha särskilt stor påverkan. Krav på fördjupad dagsljusutredning/solstudie förs fram. *Sakägare* framför att dagsljus/solljusundersökningens resultat kommer att följas upp för det fall att planen genomförs och att ersättning kommer att begäras om resultatet ej stämmer överens med det som har redovisats i planen.

Olägenheter under byggtiden

Remissinstanser, sakägare, boende och övriga framför att byggtiden kommer innebära stora störningar, bland annat i form av buller och en kaosartad miljö kring kvarteret på grund av byggnads-, rivnings- och schaktarbeten samt tung trafik. Det framförs också att arbetena kommer att påverka stadens trafiksystem mer allmänt och det efterfrågas en utredning av denna påverka. Störningarna befaras påverka de boende samt kontorshyresgästers, Franska reformerta kyrkans och befintliga restaurangers och annan handels möjlighet att bedriva verksamhet under och efter byggtiden. Flera för fram

krav på kompensation, bland annat för uteblivna hyresintäkter och uteblivna intäkter på grund av störd verksamhet.

Gator och trafik

Biltrafik, parkering, lastfar och varutransporter

Sakägare, boende och övriga framför att de befarar en stor påverkan på trafiksituationen under och efter byggtiden och störningar från byggtrafiken under byggtiden samt att påverkan inte är tillräckligt utredd.

Trafikkontoret anser att det är positivt att varutransporterna kommer att samlastas och menar att samlastning är en nödvändighet om omkringliggande gatunät inte ska belastas av alltför tung trafik.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshinderfrågor anser att det är viktigt med goda angoringsmöjligheter och att handikapplatser bör finnas kvar.

Sakägare framför att lastfaret är en gemensamhetsanläggning och att de är beroende av lastfaret för bland annat varuförsörjning. De anser att nuvarande funktion och användning behöver säkerställas i ett nytt lastfar. Lämpligheten av avfallstransporter via HUB ifrågasätts i vissa delar. Utredning och åtgärdsförslag efterfrågas före planantagande.

Gång- och cykeltrafik

Trafikkontoret efterfrågar bättre underlag för beräkning av antalet cykelparkeringsplatser.

Miljöförvaltningen anser att stadens åtagande för anläggande av cykelparkeringsplatser bör framgå i genomförandebeskrivningen.

Kollektivtrafik

Trafikförvaltningen (Stockholms läns landsting) anser att det är positivt med utveckling av Östermalmstorgs tunnelbanestation men tar inte ställning till flytten av tunnelbaneentrén förrän frågor om tillgänglighet och in- och utrymning är lösta. Trafikförvaltningen anser att resenärernas framkomlighet behöver säkerställas även då verksamhet inte pågår i gallerian. Förvaltningen framför dessutom att påverkan och driftstörningar behöver redovisas för tunnelbana, skyddsrumsfunktionen och busstrafik samt att ett genomförandavtal behöver tecknas.

Remissinstanser och Övriga anser att en koppling mellan gallerian och tunnelbanan är positiv men att stängningen av tunnelbaneuppgången på Birger Jarlsgatan minskar allmänhetens tillgänglighet till tunnelbanan och försvårar orienterbarheten i staden. Det framförs

att en stängning skulle gynna handeln på bekostnad av allmänhetens tillgänglighet.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten, dagvatten

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) framför att vegetationsbeklädnad bör anläggas på tak och att nya ledningar bör projekteras så att avloppet separeras i dag- och spillvatten.

Energiförsörjning

Ellevio framför att planförslaget medför behov av ytterligare en nätstation.

Avfallshantering

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) anser att marginalerna för avfallshantering i lastfaret är orimligt små ur ett långsiktigt perspektiv och med hänsyn till oförutsedda hinder. SVOA anser att det behöver finnas en större kapacitet och möjlighet till lagring av avfall.

Sakägare anser att befintlig avfallshantering i det gemensamma lastfaret behöver säkerställas och att förslaget inte får innebära en försämring. Lämpligheten för HUB ifrågasätts i vissa delar. Ytterligare utredningar och åtgärdsförslag efterfrågas.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshinderfrågor anser att möjligheten till att kasta sopor bör lösas i byggnadernas källar- eller bottenvåningar.

Räddningstjänst

Storstockholms Brandförsvär (SSBF) framför att planarbetet behöver beakta frågor om framkomlighet för räddningsfordon, uppställningsplatser, möjlighet till räddningsinsatser samt tillgång till brandvatten. SSBF framför särskilt att omkringliggande byggnader kan ha dimensionerats under förutsättning att utrymning sker via stegutrustning samt att framkomlighet och brandvatten behöver säkerställas för den nya bebyggelsen och under byggtiden. SSBF framhåller att möjligheten till räddningsinsatser och utrymning i tunnelbanan behöver säkerställas under genomförandet.

Riksintresse för kommunikation

Länsstyrelsen och Luftfartsverket framför att CNS-utrustning i dagsläget inte berörs men att ny provning kan göras vid ändrat regelverk eller om ny CNS-utrustning etableras. Det framförs att det behöver säkerställas med berörda flygplatser att dessa inte påverkas av förslaget.

Hälsa och säkerhet

Buller, vibrationer och störningar

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (MHN) anser att det behöver ske en översyn av fläktar och ventilationsaggregat som överskrider Boverkets riktvärden för industri och annat verksamhetsbuller. MHN framför även att planhandlingarna behöver hänvisa till Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader istället för ”Stockholmsmodellen för trafikbuller”.

Sakägare, boende och övriga efterfrågar en fördjupad bullerutredning avseende påverkan från trafik till lastfaret samt fördjupad utredning av vibrationer inför och i samband med byggnadsarbetena. *Sakägare* framför att deras fastigheter är vibrationskänsliga. Det begärs mätningar inför, i samband med och efter byggnadsarbetena. *Sakägare, boende och övriga* framför att de är känsliga för buller eller har verksamheter som kräver koncentration och är känsliga för störningar, samt att förslaget innebär en orimligt stor påverkan.

Risk – geotekniska förutsättningar

Sakägare framför att de geotekniska förutsättningarna är ofullständigt utredda och att riskerna är för omfattande. De framför att befintlig grundläggning är känslig för påverkan genom bland annat schaktning, rivning, byggnadsarbeten, vibrationer, byggtrafik och grundvattenpåverkan, vilket medför konkreta risker för befintliga byggnader.

Översvämningsrisk

Länsstyrelsen framför att det kan föreligga översvämningsrisk i området och att planen mer noggrant behöver redovisa hur bebyggelsen kommer påverkas vid ett 100-årsregn med klimatfaktor. Länsstyrelsen framför att resultatet behöver ligga till grund för planens utformning.

Förorenade områden

Länsstyrelsen framför att det finns potentiella föroreningar i området och att detta inte behandlas i planbeskrivningen. För att säkerställa markens lämplighet behöver föroreningsbilden utredas och eventuella åtgärder redovisas till nästa planskede.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför att förekomsten av markföroreningar behöver utredas för att klarlägga eventuell förekomst av tungmetaller och klorerade lösningsmedel.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvenser

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (MHN) anser att livscykelanalysen är missvisande, eftersom det inte framgår vilken emissionsfaktor

som har använts till fjärrvärme och el. MHN framför att fjärrvärme kommer ha en betydligt lägre påverkan inom några år, eftersom energianvändningen inte längre kommer vara avgörande för livscykelanalysen. MHN anser också att möjligheten till gröna fasader och tak bör studeras i planarbetet.

Remissinstanser och sakägare, boende och övriga anser att rivningarna och den nya bebyggelsen innebär onödiga miljöpåfrestningar. Det ifrågasätts bland annat om det är hållbart att riva hus från 1980-talet.

Länsstyrelsen framför att planhandlingarna indikerar att grundvattennivån kan påverkas och att det behöver utredas om tillstånd/anmälan om vattenverksamhet krävs. *Sakägare* framför att deras fastigheter är känsliga för grundvattenpåverkan, att den föreslagna bebyggelsen innebär ingrepp i grundvattennivån och att en tillståndsprövning erfordras för ingreppen.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Sakägare, boende och övriga har synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen. Det framförs att miljökonsekvensbeskrivningen kommer fram till fel slutsats och att förslaget inte är förenligt med riksintresset. Det förs också fram att miljökonsekvensbeskrivningen är för snävt avgränsad och att även annan miljöpåverkan än kultur- miljöpåverkan bör behandlas.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen framför att dagvattenutredningen inte tar hänsyn till den generellt höga belastningen på det kombinerade dagvatten- och avloppssystemet, samt att återkommande breddningar är ett allt större hot mot förbättringar i vattenkvalitet. Länsstyrelsen anser att både effekterna av fortsatt påkoppling till kombisystemet och vilka dagvattenåtgärder som avses genomföras behöver redovisas.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Allmänt

Sakägare, boende och övriga framför synpunkter på brist på medborgarinflytande, stadsbyggnadskontorets bristande kompetens, politiskt ansvar, utländska investeringar samt synpunkter på oegentligheter i stadsbyggnadskontorets handläggning. Ett mindre antal *övriga* framför positiva synpunkter och menar att planarbetet bör skyndas på, så att byggnadsarbetena kan påbörjas.

Detaljplanens syfte

Övriga framför att planhandlingarna vilseleder om detaljplanens egentliga huvudsyfte och yrkar att Stadsbyggnadskontoret korrigerar syftesbeskrivningen.

Övriga frågor

Övrigt

En person framför att en minnesplakett över en framträdande företrädare för DJ-kulturen bör sättas upp vid Grev Turegatan 11.

Ekonomiska garantier för projektet

Sakägare, boende och övriga framför att det saknas garantier för att kvarteret återuppbyggs efter att det har rivits för det fall att fastighetsägare saknar möjlighet att slutföra projektet.

Övriga plandokument och strategier för stadens utveckling

Övriga framför att målet att stärka innerstadens konkurrenskraft gentemot andra delar av regionen strider mot den regionala utvecklingsplanen, som förespråkar en minskad satsning på Stockholms centrala delar.

Övriga framför att staden bör ta fram en strategi för hela innerstadens utveckling eftersom det sker en radikal omvandling av Stockholms city.

Stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Under plansamrådet inkom ett mycket stort antal yttranden som i skrivande stund uppgår till 8177 stycken.

Av de ovan nämnda inkomna yttranden bedömer kontoret att ett likalydande brev är att betrakta som en slags protestlista, därtill har väsentligt likalydande skrivelser inkommit. Totalt omfattar de likalydande breven och de väsentligt likalydande skrivelserna i skrivande stund till 8096 stycken (utav de totalt 8177 inkomna yttrandena).

Flertalet är kritiska till planförslaget och framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller rivningar och bebyggelsehöjder samt påpekar brister i utredningarna. De flesta sakägare, boende och övriga som framfört synpunkter önskar färre rivningar, minskade bebyggelsehöjder, mindre påverkan på befintliga verksamheter samt ytterligare utredningar av planens konsekvenser för omgivningen och berörda.

Stadsbyggnadskontoret är positivt till fortsatt planarbete och föreslår, med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet att följande frågor studeras vidare inför granskning:

Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas ämnesvis.

Kulturmiljö

Detaljplaneförslaget bedöms inte medföra påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Höjder

Kritik har framförts under samrådet att de föreslagna höjderna innebär negativ påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla stadsbilden och att gränsen mellan det moderna city och stenstaden suddas ut.

För att tillgodose de synpunkter som framförts föreslår stadsbyggnadskontoret att volymerna för de nytillkommande gathusen på Grev Turegatan och Humlegårdsgatan omformas så att våningar ovan takfot utförs mer indragna från fasadliv, i syfte att minimera den negativa påverkan på stadsbilden. Tillkommande högdelar i kvarteret föreslås bearbetas så att de bättre anpassar sig till taklandskapet - som ska uppfattas varierat, uppbrutet och mörkt.

Stadsbyggnadskontoret menar att kvarterets avvikande struktur, i storlek och form i förening med det centrala och attraktiva läget, präglat dess utveckling. Faktorer som skapat förutsättningar för en speciell kombination av bostadspalats och verksamheter med ovanliga typologier, som Freys hyrverk, Marmorhallarna och Sturebadet. Flera av de förändringar som föreslås i detaljplanen hade varit otänkbara i ett gängse stenstadskvarter. I Sperlingens backe saknas dock den homogena karaktär som präglar 1800-talskvarteret både vad gäller struktur och enhetliga hushöjder. Det är alltså kvarterets atypiska särart som är förutsättning för den utveckling som nu föreslås.

Rivning

Vad gäller de föreslagna rivningarna i kvarteret har flertalet yttranden menat att rivningarnas omfattning bör minska, för att hindra att stora kulturhistoriska värden förloras. Stadsbyggnadskontoret menar att ett mycket restriktivt förhållningssätt vad gäller rivning av stenstadens äldre bebyggelse är en principiell utgångspunkt. I det aktuella kvarteret är dock avsteg från den principen förknippat med stora funktionella fördelar. Fördelar i form av moderna och ändamålsenliga kontorsarbetsplatser, handelsytor, hotell och bostäder. Stadsbyggnadskontoret föreslår att den inre strukturen bearbetas så att kvarteret bättre förankras i stadsväven och samverkar med sin omgivning. Den nya Sturegallerian ska präglas av en hög grad av offentlighet och knyta an till den europeiska stadsbyggnadstraditionen.

Glasöverbyggnaden på den fd Privatgatan

Kritik har riktats mot rivningen av glasöverbyggnaden på den före detta Privatgatan i anslutning till Freys hyrverk, då byggnaden representerar den postmodernistiska eran. Stadsbyggnadskontoret menar att värdet av att Freys hyrverk kan återfå sin roll i stadsrummet när den ursprungliga gestaltningen med ett frilagt gaturum återupprättas uppväger den förlusten.

Kontoret vill också påpeka att rivning av glasöverbyggnaden är en förutsättning för att de flankerande hörnbyggnaderna på Grev Turegatan ska kunna återetableras som bostäder, då brandkrav inte kan uppfyllas i ett bevarandevalternativ.

Marmorhallarna, Birger Jarlsgatan 18

Stadsbyggnadskontoret vill i sammanhanget framhålla att detaljplaneförslaget innebär att en utnyttjad byggrätt i fyra våningar ovanpå Marmorhallarna tas bort. Ett utnyttjande av byggrätten har konstaterats innebära skada på riksintresset. I MKB:n representerar byggrätten ett nollalternativ, det vill säga en möjlig utveckling av kvarteret om den nu aktuella detaljplaneförslaget inte antas.

Parkeringshuset, Grev Turegatan 3-5

Vad gäller parkeringshuset har de kulturvårdande instanserna med flera pekat på att byggnaden är av stort kulturhistoriskt värde och representerar företeelser förknippade med Stockholm som storstad. Stadsbyggnadskontoret ansluter till den uppfattningen men menar vidare att användning parkeringshus inte är förenligt med modernt synsätt på hushållning med stadens begränsade markresurser.

En rivning av parkeringshuset är också en förutsättning för att den underjordiska våningen, plan -1, ska kunna utvecklas. Plan -1 ansluter direkt till tunnelbanans entréhall och kopplar till den nya tunnelbaneentrén som föreslås placeras i Marmorhallarnas inre gårdsrum. Stadsbyggnadskontoret föreslår därför fortsatt rivning av parkeringshuset.

De byggnader som antas ersätta parkeringshuset föreslås omformas så att våningar ovan takfot utförs mer indragna från fasadliv, i syfte att minimera den negativa påverkan på stadsbilden.

Sturegallerian

Ett stort antal yttranden har kritiserat att rivningarna innebär att Sturegallerian från 1980-talet försvinner. Stadsbyggnadskontoret menar att den nuvarande gallerians rumsliga gestaltning inte är tillfredsställande och att kvarterets inre lider brist på offentlighet och välproportionerade inomhusrum. Kontoret anser att samrådsförslagets galleria inte heller var tillfyllest utan föreslår att den inre strukturen ska bearbetas så att den än mer präglas av klarhet, kontinuitet och stadens skala.

Humlegårdsgatan 17

Inkomna synpunkter gällande föreslagen rivning av 1980-talsbyggnaden på Humlegårdsgatan 17 har menat att detta inte är förenligt med ett hållbart stadsbyggnade. Stadsbyggnadskontoret medger att

det inte är en önskvärd utveckling att så unga byggnader kommer ifråga för rivning. I det aktuella fallet har dock överväganden om en helhetslösning med att inrätta ett underjordisk lastfar som kan försörja hela kvarteret vägt tungt, tillsammans med önskemål om ändrad användning.

Vidare begränsar byggnadens tekniska egenskaper med låga våningshöjder och bärande fasad möjligheten till ombyggnad, och till att erhålla en mer generös och levande bottenvåning. Att skapa en galleria med en tydlig entré mot Humlegårdsgatan är inte möjligt i ett bevarandeanternativ.

Byggrätten föreslås dock justeras så att byggnaden dras tillbaka från de bostäder som finns inom Sperlingens backe 30. Ovan takfot föreslås volymen omformas så att våningar ovan takfot utförs mer indragna från fasadliv, i syfte att minimera den negativa påverkan på stadsbilden.

Gårdshusen för Bångska palatset (Stureplan 6), Stureplan 4 och Freys hyrverk

Samrådet har tydligt önskat begränsa mängden rivningar i kvarteret men även givit stöd för viss förändring i syfte att öka dess attraktivitet. Stadsbyggnadskontoret menar att de föreslagna rivningarna av gårdshusen inom Stureplan 6 och 4 samt flyglarna för Freys hyrverk möjliggör att en mer sammanhängande struktur kan etableras i kvarterets inre, det möjliggör även uppförande av kontorshus med moderna kontorsarbetsplatser.

Stadsbyggnadskontoret vill påpeka att de äldre byggnadsdelarna, inom Stureplan 6/Bångska palatset och Freys hyrverk, inte kan upplevas när man rör sig i dagens kvartersstruktur. Kontoret föreslår att rivning av gårds- och flygelbyggnaderna ska kvarstå.

Rekonstruktion av fasader

Flertalet ställer sig positiva till rekonstruktion av förvanskade fasader men menar att föreslagen fasadgestaltning inte är tillräckligt studerad. Stadsbyggnadskontoret delar åsikten att frågan är komplex och avser att fördjupa kunskapsläget och diskussionen.

Arkitektur och gestaltning

Flertal samrådsyttranden ställer högre krav på byggnadernas gestaltning, beträffande höjd, form, material och karaktär. Kontoret ansluter till den uppfattningen och menar att byggnadernas gestaltning ska ta sin utgångspunkt i respekt för platsen och att arkitekturen ska bidra till mervärden i staden. Arbetet med byggnadernas arkitektoniska gestaltning bör därför utvecklas vidare i syfte att uppnå hög arkitektonisk kvalitet.

Allmänt om förslaget

Förslagets påverkan på stadsliv samt olägenhet under byggtid
Ett stort antal yttranden lyfter fram kvarterets viktiga roll som mötesplats för handel, nöjesliv och kultur. De uttrycker oro för att planförslagets genomförande innebär alltför negativ påverkan på de befintliga verksamheterna i kvarteret såväl under som efter genomförandet.

Vad gäller kritiken mot shoppinggalleriors negativa påverkan på stadsmiljön menar stadsbyggnadskontoret att avsikten med föreslagna galleria inom Sperlingens backe är att etablera ett stadsrum med en hög grad av offentlighet i kvarterets inre. Genom att erbjuda gena och generösa passager kan flödena genom kvarteret öka, vilket stärker Stureplan som knutpunkt och mötesplats. Detta kan i sin tur bidra till att förstärka stadsdelens ekonomiska och sociala potential.

Stadsbyggnadskontoret vill i sammanhanget poängtera att avsikten är att befintliga verksamheter ska bibehållas och utvecklas inom kvarteret. Detaljplanen skapar förutsättningar genom att ange lämplig markanvändning. Ombyggnationen av kvarteret avses ske i två etapper. Ambitionen är att kvarteret ska hållas öppet under byggtiden. Tillfälliga strukturer uppförs under byggnationen i strävan att minimera de negativa effekterna. Etappindelningen syftar även till att logistik och varuförsörjning kan upprätthållas tillfredsställande under byggtiden.

För näringsidkarna erbjuder fastighetsägarna underhandslösningar för att i möjligaste mån minska störningarna under byggtiden.

Stadsbyggnadskontoret medger att det finns påtagliga störningsrisker vid projektets genomförande. Kvarterets speciella läge mellan Stureplan och trånga 1600-talsgator innebär att tillgängligheten för byggtrafiken är starkt begränsad. För att minimera störningarna krävs det en långtgående samordning av transporter och leveranser, både i tid och rum. En genomtänkt byggherre- och entreprenörsorganisation, i samarbete med stadens väghållare, måste upprättas för att inte riskera onödiga störningar. Denna genomförandestrategi bör påbörjas och presenteras snarast, möjligen redan i genomförandebeskrivningen i granskningsskedet.

Olägenheter för grannar

Under samrådet har boende, näringsidkare och övriga uttryckt oro för att planförslaget innebär försämrat ljusförhållande, ökat buller och insyn. Inför granskningen föreslår kontoret att byggnadsvolymen på Humlegårdsgatan 17 dras tillbaka från Sperlingens backe 30

så att ett erforderligt avstånd till bostäderna innehålls och olägenheter minimeras.

Stadsbyggnadskontoret vill dock understryka att man i det centrala läget i staden har anledning att räkna med en förtätning som kan medföra att nya hus placeras nära befintlig bebyggelse.

Gator och trafik

Biltrafik, cykelparkering, lastfar och varutransporter

Farhågor att trafikbelastningen under och efter planens genomförande ska påverka stadsdelen och trafiknätet negativt har framförts. Förslaget utgår från en extern samlastning av leveranser. Trafikkontoret har i sitt remissyttrande menat att tillkommande trafik med föreslagen lösning är acceptabel och inte kräver särskilda trafikregleringar. I det fortsatta arbetet inför granskning behöver dock utredningen för cykelparkering fördjupas.

Ett för kvarteret gemensamt garage och lastfar med angöring via Humlegårdsgatan 17 föreslås kvarstå. Avsikten är att all varuhantering ska ske i lastfaret, syftet är att begränsa trafiken på de omkringliggande gatorna.

Kollektivtrafik

Samrådet har i huvudsak visat stöd för en flytt av tunnelbanans entré, från Birger Jarlsgatan till Marmorhallarna.

Önskemålet att både etablera en ny entré i Marmorhallarna och bibehålla den befintliga entrén vid Birger Jarlsgatan avvisas. Dels för att den stora fördelen med att återställa bottenvåningens fasad inom hörnhuset skulle gå förlorad dels för att rationella handelsytor i plan -1 inte kan åstadkommas med en sådan lösning.

Trafikförvaltningen menar att tillgängligheten till tunnelbanan ska säkras även då gallerians verksamheter är stängda. Kontoret ansluter till den uppfattningen, en fördjupad redovisning av påverkan och driftstörningar för tunnelbana, skyddsrumsfunktion och busstrafik ska tas fram i det fortsatta arbetet. Ett genomförandeavtal ska vara tecknat innan stadsbyggnadsnämnden godkänner planen.

All planering i anslutning till tunnelbanan sker i dialog med Trafikförvaltningen.

Teknisk försörjning

Samrådet har visat att en rad tekniska frågor ytterligare behöver belysas. I det kommande planarbetet kommer därför kompletterande utredningar avseende riksintresse för kommunikation (flyg), avfallshantering samt nätstation att tas fram.

Hälsa och säkerhet

Stadsbyggnadskontoret bedömer att det i det fortsatta planarbetet behöver tas fram fördjupade utredningar avseende buller, geotekniska förutsättningar, översvämningsrisk och föroreningar. Stadsbyggnadskontoret bedömer vidare att planhandlingarna behöver revideras avseende vilket regelverk som tillämpas för trafikbuller.

Miljö- och klimataspekter

Stadsbyggnadskontoret bedömer att livscykelanalysen behöver revideras med hänsyn till Miljö- och hälsoskyddsnämndens synpunkter samt att det behöver tas fram fördjupade utredningar avseende grundvattenpåverkan och påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten. Om arbetena innebär vattenverksamhet kommer erforderlig prövning enligt Miljöbalken behöva ske.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att avgränsningen för miljökonsekvensbeskrivningen som hanterar de kulturhistoriska frågorna är adekvat.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Stadsbyggnadskontoret bedömer att planförslaget är framtaget med stöd av gällande regelverk och delar inte uppfattningen att planhandlingarna vilseleder om detaljplanens huvudsyfte.

Övriga frågor

Stadsbyggnadskontoret påpekar att det är fastighetsägaren som ansvarar för projektets genomförande och därmed förknippade kostnader.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att förslaget uppfyller stadens strategier för utvecklingen av City. Som del i en långsiktig strategi för utvecklingen av området pågår för närvarande arbete med Program för City. Samråd pågick mellan 1 juni och 31 augusti 2017.

Förslag till riktlinjer inför fortsatt arbete:

Reviderad planstruktur

- Byggrätten mot Humlegårdsgatan dras tillbaka från fastighetsgränsen mot Sperlingens backe 30 för att undvika olägenhet för de bostäder som finns inom fastigheten.
- En revidering av den inre strukturen föreslås, den syftar till att förankra kvarteret topografiskt i staden och skapa en galleria som präglas av klarhet, kontinuitet och stadens skala

Gestaltning och anpassning till stadsmiljö- och kulturmiljövården

- Kvarterets taklandskap anpassas till stenstadens taklandskap, så att det upplevs varierat, uppbrutet och mörkt.
- Tillkommande volymer utförs mot det inre av kvarteret, så att de får så liten negativ påverkan som möjligt på upplevel-

sen av gatumiljön. Våningar som uppförs ovan takfot ska utföras mer indragna från fasadliv i syfte att minimera den negativa påverkan på stadsbilden.

- Fasaderna på Stureplan 2 rekonstrueras

-

Oförändrat gentemot plansamrådsförslaget

- Rivning provas för parkeringshuset (Grev Turegatan 3-5)
- Rivning provas för Humlegårdsgatan 17
- Rivning provas av gårdsbebyggelse inom Bångska palatset och Stureplan 4
- Glasöverbyggnaden (1980-tal) på den fd Privatgatan, mot Grev Turegatan rivs i syfte att återskapa det ursprungliga öppna gaturummet.
- Rivning provas för Marmorhallarnas mezzaninvåning från 1980-talet. Fasaden mot Birger Jarlsgatan och innergård rekonstrueras.
- Ny tunnelbaneentré etableras i Marmorhallarna.
- Nytt inre sammankopplande stråk etableras genom kvarteret.
- Freys hyrverks huvudbyggnad bevaras i sin helhet men förutsättningarna för ett atrium i byggnadens mitt provas. Rivning provas för flygelbyggnaderna.
- Marmorhallarnas (Birger Jarlsgatan 18) främre delar och inre gårdsrum ska bevaras. Därutöver bevaras även en större del av byggnadens inre.
- Bångska palatsets fasader rekonstrueras.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Sperlingens backe är ett omfattande och betydelsefullt stadsbyggnadsprojekt i staden som på ett avgörande sätt kan påverka utvecklingen av hela området kring Stureplan. Kvarterets strategiska läge på gränsen mellan Norrmalm och Östermalm möjliggör etablering av passager som underlättar en effektiv kommunikation mellan stadsdelarna.

Det är en väsentlig stadsbyggnadsuppgift att förankra Sturegallerians struktur i de omgivande stadsrummen, dess gaturiktningar och trafikströmmar. Att fånga Stureplansområdets storstadsmässiga karaktär och svara med ett attraktivt och självklart arkitektonisk grepp i kvarterets inre är den huvudsakliga uppgiften. Det handlar alltså både om stadsstruktur och om arkitektonisk form i förening.

Galleria som stadsbyggnadsidé och arkitektur följer givna spelregler som har utvecklats i Europa sedan slutet av 1700-talet. Det var

ett först steg i förnyelsen av den medeltida gyttiga staden, då offentligheten kom att utvecklas på kvartersmark. Det handlade om att säkerställa den kommersiella stadsmiljön genom att erbjuda trygga och attraktiva stadsrum. Med modern och innovativ teknik kunde man effektivisera den kommersiella stadsmiljön med målet att utvidga stadens offentlighet. Gallerians arkitektoniska idé är det högresta och dagsljusbelysta, inglasade och klimatskyddade rummet. Ambitionen var att göra inomhusmiljöerna så offentliga och därigenom så tillgängliga som möjligt.

I Sperlingens backe saknar den nuvarande strukturen i kvarterets inre överblickbarhet och klarhet. Den befintliga gallerians rumsliga gestaltning inte är tillfredsställande och är svår att orientera sig i. Entréer är idag gestaltade på bekostnad av de befintliga byggnadernas arkitektur eller leds genom verksamheter. De dagsljusbelysta rummen hänger inte samman och den komplicerade och brutna planformen stödjer inte den offentliga karaktären.

Stadsbyggnadskontoret menar att det aktuella projektet inom Sperlingens backe ska knyta an till den beprövade europeiska stadsbyggnadstraditionen. Det är av yttersta vikt att undvika en omvandling mot köpcentrumets privata atmosfär. Kontoret föreslår därför att den inre strukturen bearbetas så att den präglas av klarhet, kontinuitet och stadens skala.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att ge kontoret i uppdrag att upprätta ett slutgiltigt planförslag i enlighet med detta tjänsteutlåtande att ställa ut för granskning.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2014-00404. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen framför att förslaget överensstämmer med såväl gällande översiktsplan som "Vision för City" och ställer sig positiv till stadens ambitioner om en blandad och trygg stadskärna.

Länsstyrelsen anser att förslaget inte strider mot de intressen Länsstyrelsen har att bevaka, under förutsättning att synpunkter på förtydliganden och kompletteringar åtgärdas avseende riksintresse för kommunikation (flyg), miljö kvalitetsnormer för vatten, risk för översvämning, förorenad mark, vattenverksamhet och dagvattenhantering.

Riksintresse för kulturmiljövården, Stockholms innerstad med Djurgården

Länsstyrelsen framför att staden har tagit fram ett väldokumenterat och omfattande underlag för bedömning av påverkan på kulturhistoriska värden och riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Länsstyrelsen anser att förslaget innebär negativ påverkan på lokala kulturhistoriska värden och på riksintresset men att förslaget inte medför påtaglig skada på riksintresset. Länsstyrelsen framför också att det är av stor vikt att krav ställs på den tillkommande byggnadsmassans gestaltning, material och kulör för att minimera inverkan på de värden som är del av riksintresset.

Riksintresse för kommunikation

Länsstyrelsen framför att Luftfartsverket i sitt remissvar (se nedan) påpekar att verket inte har analyserat konsekvenser för flygvägar samt om CNS-utrustning kan riskera att påverkas. Länsstyrelsen anser att staden behöver säkerställa att berörda flygplatser inte påverkas av förslaget och att detta redovisas i kommande skede.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen anser att dagvattenutredningen inte tar hänsyn till den generellt höga belastningen på det kombinerade dagvatten- och avloppssystemet och förekomsten av bräddning av orenat dag- och avloppsvatten. Länsstyrelsen framför att återkommande bräddningar av avloppsvattnet är ett allt större hot mot förbättringar i vattenkvaliteten i stadsnära ytvatten. Vidare anser Länsstyrelsen att planhandlingarna behöver redovisa effekterna av fortsatt påkoppling till kombisystemet samt vilka dagvattenåtgärder som avses genomföras, så att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Länsstyrelsen framför också råd om att stadens dagvattenstrategi bör tillämpas även i denna plan och att en så stor del som möjligt av dagvattnet bör omhändertas lokalt, eftersom tillämpandet av dagvattenstrategin säkerställer att planen inte äventyrar att miljökvalitetsnormer kan följas.

Översvämningsrisk

Länsstyrelsen framför att området är beläget inom ett område med översvämningsrisk vid ett 100-årsregn. Länsstyrelsen anser att risken inte kan bedömas på nuvarande material och att det mer noggrant behöver redovisas hur den planerade bebyggelsen kommer påverkas av ett 100-årsregn med klimatfaktor. Resultatet behöver ligga till grund för planens utformning. För att säkerställa ett genomförande av eventuella riskreducerande åtgärder behöver dessa implementeras i plankartan.

Föreorenade områden

Länsstyrelsen framför att det finns sex objekt inom området registrerade i Länsstyrelsens databas över föreorenade områden men att dessa inte behandlas i planbeskrivningen. För att säkerställa markens lämplighet behöver staden redovisa föreoreningsbild och eventuella åtgärder till nästa planskede. Länsstyrelsen framför också att utredningar och åtgärder ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Rådgivande synpunkter

Slutligen ger Länsstyrelsen råd om frågor kring vattenverksamhet och plankartans utformning. Länsstyrelsen framför att planhandlingarna visar att grundläggning kommer att ske under grundvattenytan. Länsstyrelsen menar att förekomsten av täta konstruktioner och skyddsinfiltrationsanläggningar är ett tecken på att arbetena riskerar att påverka grundvattenytan. Länsstyrelsen framför att sänkning av grundvattenytan och infiltration är vattenverksamhet enligt 11 kap. Miljöbalken (MB). Länsstyrelsen anser att det krävs ett förtydligande av hur arbetena kommer att påverka grundvattenytan eftersom det har betydelse för om tillstånd/anmälan krävs.

Trafikförvaltningen (Stockholms läns landsting)

Trafikförvaltningen framför att den ser positivt på en utveckling av bytespunkten Östermalmstorg men att en fortsatt dialog krävs för att säkerställa Trafikförvaltningens riktlinjer för tillgänglighet, utformning och säkerhet.

Flytten av entrén till tunnelbanan från Birger Jarlsgatan till Marmorhallarna avfärdas inte av Trafikförvaltningen men frågor kring tillgänglighet och in- och utrymning till stationen behöver lösas innan förvaltningen tar ställning till förslaget. Vidare anser förvaltningen anser att det finns ett starkt behov av en entré med egen rådighet mot Birger Jarlsgatan eftersom den nya entrén endast kommer att vara öppen då verksamheter pågår i gallerian.

Förvaltningen framför också att det inte framgår av plankartan hur resenärernas rättigheter att ta sig fram i tunnelbanan säkerställs. Det behöver redovisas i det kommande planarbetet. Dessutom behöver den komplexa ägo- och rättighetsstrukturen samt erforderliga avtal redovisas.

Trafikförvaltningen framför att plattformsummet vid Östermalms-torgs tunnelbanestation även ska fungera som skyddsrum. Av det skälet är inrymning till stationen lika viktig som utrymning. Skyddsrumsfunktionen behöver säkerställas, även under byggtiden.

Trafikförvaltningen anser också att planarbetet behöver samordnas med planarbetet för Riddaren 23 och 25 (Grev Turegatan 6). För-

valtningen anser också att genomförandet av planen behöver planeras med hänsyn till kollektivtrafiken. Även påverkan genom fler varutransporter behöver ingå i detta. Påverkan och driftstörningar för såväl tunnelbana som busstrafik behöver redovisas. Slutligen framför Trafikförvaltningen att ett genomförandeavtal behöver tecknas med SL före planens antagande.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF)

SSBF yttrar sig om olycksrisker och möjligheter till räddningsinsatser. Avseende olycksrisker anser SSBF att det inte finns några riskkällor i närheten av planområdet som bedöms medföra förhöjda risknivåer.

SSBF anser att planarbetet behöver beakta frågor om framkomlighet för räddningsfordon, uppställningsplatser, möjlighet till räddningsinsatser med stegutrustning samt tillgång till brandvatten. SSBF vill särskilt uppmärksamma att berörda och omkringliggande byggnader kan ha dimensionerats under förutsättning att utrymning sker via stegutrustning och att utrymningsmöjligheter fortsatt behöver utredas i planarbetet. SSBF påpekar också att framkomlighet och brandvatten behöver säkerställas både för den nya bebyggelsen och under byggtiden.

SSBF vill även poängtera vikten av att angreppsvägar för räddningsinsatser i tunnelbanan och utrymningssäkerheten för tunnelbaneresenärer upprätthålls under genomförandet av förändringarna av tunnelbaneuppgången.

Trafikverket

Trafikverket har ingen erinran.

Försvarsmakten

Försvarsmakten har inget att erinra i ärendet.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet avstår från att lämna synpunkter.

Luftfartsverket

Luftfartsverket har som sakägare av CNS-utrustning ingen erinran mot planen men förbehåller sig rätten att revidera yttrandet vid ny prövning, om regelverk gällande störningar på CNS-utrustning förändras eller om ny CNS-utrustning etableras.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Exploateringskontoret

Exploateringskontoret framför att markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering måste upprättas för försäljning av mark under Grev Turegatan och framför Bångska palatset samt för ändrad

användning av tomträtten Sperlingens backe 55. Avtalen behöver tecknas före antagande av planen. Exploateringskontoret framför även att kontoret ännu inte har tagit ställning till lämpligheten av att ändra tomträttens ändamål. Exploateringskontoret framför också att avtal behöver tecknas mellan tomträttsinnehavaren, Trafikförvaltningen och Riddaren 23 om genomförandet av förändringarna för tunnelbanan.

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten framför råd om plankartans utformning. Framförallt förs ett resonemang om huruvida tunnelbaneentrén behöver säkerställas med markreservat.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (MHN) tillstyrker planförslaget under förutsättning att framförallt ett antal frågor avseende markföroreningar och klimat klaras.

MHN framför att förekomsten av markföroreningar behöver utredas för att klarlägga eventuell förekomst av tungmetaller och klorerade lösningsmedel, bland annat med anledning av tidigare tandläkarmottagningar, verkstadsindustri, grafisk industri och kemtvättar inom kvarteret. Förekomsten av klorerade lösningsmedel behöver undersökas genom porluftmätning både vid markarbeten och i befintliga bottenvåningar, särskilt vid ändrad användning.

MHN framför att det är positivt om grönytor kan tillkomma inom kvarteret. Bland annat anser nämnden att mörka tak bör undvikas och att gröna tak eller ljusa tak är att föredra eftersom de ger bättre förutsättningar för solceller och minskad värmestress. MHN anser att möjligheten till gröna fasader och tak bör studeras i planarbetet om det inte har betydelse ur kulturhistorisk bemärkelse.

MHN anser att livscykelanalysen är missvisande eftersom det inte framgår vilken emissionsfaktor som har använts till fjärrvärme och el. Dessutom kommer fjärrvärme ha en betydligt lägre miljöpåverkan om några år. Då blir energianvändningen inte längre avgörande för livscykelanalysen. Istället blir byggnadsmaterial och energianvändning under byggfasen avgörande.

MHN anser att det bör ske en översyn av fläktar och ventilationsaggregat som bedöms överskrida Boverkets riktvärden för industri och annat verksamhetsbuller för att undvika problem med bullerstörningar för boende i kvarteret. Därutöver framför nämnden att akustikutredningen uppger att den utgår från Naturvårdsverkets riktvärden för verksamhetsbuller men att den behöver utgå från Boverkets riktvärden för industri och annat verksamhetsbuller vid planläggning

samt att planhandlingarna behöver hänvisa till gällande förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader istället för ”Stockholmsmodellen för trafikbuller”.

MHN framför att planområdet inte ingår i Östra Mälarens vattenskyddsområde.

Slutligen anser MHN att stadens åtagande för anläggande av cykelparkeringsplatser bör framgå i genomförandebeskrivningen.

Trafikkontoret

Trafikkontoret ser positivt på att varutransporterna till kvarteret kommer att samlastas. Kontoret ser detta som nödvändigt för att det omkringliggande gatunätet inte ska belastas av alltför tung trafik. Kontoret anser att de tillkommande leveranserna inte kräver åtgärder i korsningen mellan Humlegårdsgatan och Sturegatan eller att infartsförbud införs från Sturegatan som föreslås i trafikutredningen. Vidare ser Trafikkontoret positivt på att ett stort antal cykelplatser anordnas men menar att det är svårt att beräkna om stadens parkeringstal för cykel uppfylls eftersom projektets bruttoarea inte anges i planbeskrivningen.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet anser att planförslaget är förmånligare än det förslag som visades upp i programsamrådet men att flera avgörande brister kvarstår. Bristerna är framförallt kopplade till de storskaliga rivningarna, de nya höjderna och en försämrad tillgänglighet till tunnelbanan. Rådet menar att det är möjligt att genomföra förhållandevis stora förändringar i kvarteret men att samrådsförslaget är alltför okänsligt för att kunna ligga till grund för en förändring. Rådet anser att förslaget måste bearbetas så att färre miljöer rivs, framförallt från 1880- och 1980-talet, att höjderna hålls nere 2-3 våningar och underställs 45-gradersvinkeln, att tunnelbaneuppgången till Birger Jarlsgatan behålls samt att de befintliga fasadernas rekonstruktion utreds mer seriöst och att Sturebadets nya fasader bearbetas.

Rörelsemönster

Skönhetsrådet är i huvudsak positivt till förändringarna i rörelsemönster. Återställningen av Marmorhallarna och kopplingen till den övriga gallerian och ett undre plan med koppling till tunnelbanan ses som positivt. Däremot finner rådet borttagandet av den direkta förbindelsen med Birger Jarlsgatan oacceptabel. Det skulle minska allmänhetens tillgänglighet till kollektivtrafiken till förmån för handelns intresse av att bryta folkflödet.

Rivningar

Skönhetsrådet beklagar att förslaget fortsatt bygger på stora rivningar. Skönhetsrådet upprepar sin kritik från programsamrådet att flera av de byggnader som föreslås rivas har stora kulturhistoriska upplevelsevärden. Särskilt lyfter Skönhetsrådet fram Ostermans bilhallar från 1930-talet på Grev Turegatan 3-5 och 1980-talets postmodernistiska arkitektur. Rådet kan inte acceptera att 1880-talets flygelbyggnader inne i kvarteret rivs eller att 1980-talets Sturegalleria helt uttraderas. Rådet framhåller att det inom Sturegallerian finns exempel på miljöer från 1980-talet som håller hög klass och som bör hanteras varsammare. Rådet lyfter särskilt fram gallerians två atrier och glasbyggnaden med restaurang Tures, och menar att dessa miljöer behöver uppvärderas och helt eller delvis bevaras.

Höjder

Skönhetsrådet anser att de nya föreslagna höjderna inte kan motiveras utifrån andra intressen än fastighetsägarens. Rådet understryker att Stockholms sammanhållna utseende till stora delar har uppkommit genom långsiktiga gemensamma regler som berör förhållandet mellan gatubredd, takfotshöjd och en takvinkel på maximalt 45 grader däröver. Dessa grundläggande regler bör gälla den tillkommande bebyggelsen, vilket innebär att de föreslagna hotell- och kontorshusens branta intrappning måste utgå. Rådet anser också att de överhöjder som föreslås behöver sänkas med två till tre våningar. Detta gäller påbyggnader för Sperlingens Backe 45 och 47 och den del av 56 som vetter mot Stureplan, som helt bör utgå av kultur- miljö- och stadsbildsskäl. Rådet ser en positiv ambition i att tillföra ett brokigt taklandskap istället för stora uppskjutande volymer men saknar tillräcklig redovisning från stadens vypunkter. Rådet anser också att tillkommande högdelar inte bör vara glasade utan gestaltas som tak.

Fasader

Skönhetsrådet framför att projektet rymmer flera komplexa gestaltungsfrågor som är knutna till bebyggelsens fasader. Skönhetsrådet ställer sig positivt till en fasadrekonstruktion av fasaderna mot Stureplan men menar att projektet behöver göra en avvägning om fasaderna ska utföras i en friare tolkning eller som en strikt rekonstruktion. Vid en strikt rekonstruktion behöver ett mycket seriösare förhållningssätt väljas i relation till ursprungsfasadens material och hantverksteknik. Rådet ser det som uteslutet att sten fästs på ytor som ursprungligen har varit putsade. Dessutom ser Skönhetsrådet det som en självklarhet att bottenvåningens proportioner återställs. Det föreslagna valvet över gallerians entré måste utgå till förmån för de ursprungliga tre öppningarna. Rådet ställer

sig positivt till återställandet av Marmorhallarnas entré. Däremot anser Rådet att Sturebadets nya fasad inte är tillfyllest och att den inte relaterar till byggnadens innehåll.

Kulturutskottet/Stockholms stadsmuseum

Rivningar

Kulturutskottet/Stadsmuseet anser att det är problematiskt med rivningarna av Ostermans bilhallar och rivningen av hela Sturegallerian. Ostermans representerar ett revolutionerande historiskt skede, när bilen började forma staden. Tillsammans med Freys hyrverk berättar de en obruten historia om utvecklingen av transportväsendet. Kulturutskottet/Stadsmuseet menar också att rivningen innebär förlust av en exklusivt gestaltad arkitektur i påkostade material och att en årsring från den tidiga modernismen går förlorad. Byggnaden kunde istället utnyttjas i en ny struktur.

Kulturutskottet/Stadsmuseet framför att hela Sturegallerian är ett uttryck för den postmodernistiska eran och att den är en exklusiv galleria med arkitektoniska ideal som låg i framkant under sin tid. Det är kulturhistoriskt motiverat att delar av Sturegallerian bevaras. Kulturutskottet/Stadsmuseet anser emellertid att rivning av glasöverbygganden på f.d. Privatgatan är positiv, eftersom gaturummet återfår sin ursprungliga gestaltning och lyfter fram Freys Hyrverk i stadsrummet. Stadsmuseet önskar också att sockelvåningen lämnas fullt synlig, utan föreslagen glasvolym framför sockelvåningen.

Kulturutskottet menar att gårdsbebyggelsen för Bångska palatsets och Stureplan 4 inte är motiverade att riva. Utskottet anser att gårdsbyggnaderna liksom byggnaden på Humlegårdsgatan 17 ska bevaras, genom att minska mängden rivningar blir störningstiden kortare till gagn för besökare och näringsidkare. Stadsmuseet anser emellertid att rivning av Bångska palatsets respektive Freys hyrverks flygelbyggnader innebär att den klassiska stenstadens bebyggelsestruktur försvagas men att en rivning ändå är möjlig. Stadsmuseet har heller ingen erinran mot rivning av byggnaden på Humlegårdsgatan 17.

Påbyggnader och nya byggnader

Kulturutskottet/Stadsmuseet anser att förslaget frångår en viktig princip om enhetlig höjd för stenstadens bebyggelse, något som kan öppna upp för allmänna höjningar i stenstaden. Kulturutskottet/Stadsmuseet framför att Kungsgatan och Stureplan är kärnområden inom riksintresset och att Bångska palatset utgör ett fondmotiv för Kungsgatans avslutning. Framförallt kommer ett nytt kontorshus i nio våningar bakom Stureplan 4 och en byggnad i åtta våningar bakom Sturebadets gathus ge stor påverkan. Det är både höjden och

de större samlade volymerna i taklandskapet som sammantaget påverkar stadssiluetten negativt.

Ur stadsbildshänseende kan påbyggnaderna på befintliga byggnader accepteras eftersom de görs indragna från fasaderna. Stadsmuseet menar dock att förändringar av de enskilda byggnaderna behöver studeras vidare, förslagsvis i arbetet med skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Påverkan på turistnäringen

Kulturutskottet menar att det inte är klarlagt på vilket sätt projektet bidrar till mervärden i staden och efterfrågar en konsekvensanalys för turism och näringsliv i området. Utskottet vill även få behovet av en underjordisk handelsvåning och mer kontorsytor i markplan ytterligare belyst.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshinderfrågor

Rådet för funktionshinderfrågor anser att entrén till tunnelbanan behöver ha samma tillgänglighet i framtiden som i dag samt att den inte ska vara beroende av gallerians öppettider. Rådet önskar också information om vem som har skötselansvar för hissen.

Rådet anser att det ska finnas möjlighet att kasta sopor så lätt som möjligt och föredra en lösning i källaren eller bottenvåningen. Om en utomhuslösning väljs anser rådet att avståndet från entré till sopnedkast inte får vara större än tio meter och källsortering inte får vara större än trettio meter.

Rådet framför att det är viktigt med goda angöringsmöjligheter och menar att handikapplatser bör finnas kvar. Rådet anser också att placering av sopkärl inte får minska antalet parkeringsplatser som ligger inom tio meter från entrén.

Stockholms Stads parkerings AB

Stockholm Parkering har ingen erinran mot förslaget.

Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA)

Avfall

SVOA anser att det är positivt att hanteringen med avfallshämtning fortsätter vid lastfaret men att marginalerna för att klara de ökade sopmängderna är orimligt små ur ett långsiktigt perspektiv. SVOA påpekar att det inte är möjligt att ha sophämtning ”just in time”. Det behöver finnas möjlighet till tillfällig lagring av avfall eftersom hämtning normalt sker 06-22 måndag till lördag och i händelse av oförutsedda hinder som trafikstockning eller vinterväglag.

SVOA anser att endast en container för hämtning av hushållsavfall inte är tillräckligt och påpekar att installering av matavfallsskvarn endast är tillåtet för enskilda hushåll, kontor med maximalt 10 anställda samt förskolor med servering av maximalt 24 portioner. SVOA framför att för verksamheter som har beredning av mycket mat finns möjlighet till kombinerad fettavskiljare och matavfallstank.

Vatten och avlopp

SVOA framför att dagvattenutredningen är godtagbar men att vegetationsbeklädnad bör anläggas på de tak som beskrivs på sidan 63 i planbeskrivningen.

SVOA framför också att nya ledningar bör projekteras så att avloppet separeras i dag- och spillvatten, för att underlätta framtida separata dag- och spillvattenserviser.

SVOA framför också att lägsta vattentryck i förbindelsepunkt motsvarar nivån +50 m, vilket kan innebära att intern tryckstegring erfordras över + 30 m. SVOA bekostar inte sådan tryckstegring.

Stockholm Business region AB

Stockholm Business region AB och Visit Stockholm AB framför att de är positivt inställda till förnyelse av kvarteret. De menar att Stureplan behöver förnyas och utvecklas för att fortsätta kunna fungera som viktig plats för urbant stadsliv men att det är en balansgång att kombinera förnyelse och att samtidigt behålla attraktionskraften. De framför att det fortsatta planarbetet behöver säkerställa att Stureplans förmåga att möta efterfrågan på urbant stadsliv inte försämras under eller efter projektet. En avvägning mellan projektets livslängd och förväntade störningar bör studeras närmare, inte minst ur perspektivet urbant stadsliv.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd har ingen erinran mot förslaget.

Övriga remissinstanser

Ellevio AB

Ellevio framför att det är av yttersta vikt att hänsyn tas till de ledningstunnlar och ledningsstråk som finns i området. Ellevios anläggningar kan påverkas av till exempel sprängningar, borrar, vibrationer och sättningar. Ellevio utgår från att denna typ av påverkan inte kommer att ske.

Ellevio framför vidare att bolaget har två nätstationer i kvarteret, inhysta på Humlegårdsgatan 17 och Grev Turegatan 5 och att dessa är fullastade. Planförslaget innebär att en ny nätstation behöver

inrymmas i planområdet. Ellevio anser att nätstationernas lägen ska säkerställas med planbestämmelser.

AB Fortum Värme

Fortum Värme framhåller behovet av tidig information och samråd kring ingrepp som påverkar ledningsnätet.

Stockholm Gas påpekar att några fastigheter är anslutna till gasnätet och att en utökad anslutning är möjlig.

Föreningen Östermalm

Föreningen Östermalm anser att planförslaget innebär rivningar i en skala som närmar sig femtio- och sextiotals totalsaneringar men att det finns en viktig skillnad mellan dåtid och nutid. Dåtidens rivningar skedde på politiskt initiativ och grundades på en dröm om den moderna effektiva staden. Idag har politikens roll reducerats till att bekräfta kommersiella intressen.

Föreningen anser att Sturegallerian försvinner i sin nuvarande skepnad och framför farhågor om vad det innebär för de befintliga verksamheterna, bland annat Hedengrens bokhandel, som är en av Stockholms viktigaste kulturinstitutioner. Föreningen menar också att rivningarna innebär att i princip allt inne i kvarteret nybyggs och de klassiska fasaderna runt kvarteret sparas som en kuliss.

Föreningen ser positivt på förändringen av förslaget sedan programsamrådet och att Freys bevaras och att f.d. Privatgatan återskapas. Föreningen är tveksam till rivningar av byggnaden från 1980-talet vid Humlegårdsgatan och Ostermans bilhallar, eftersom det skulle innebära att dessa stadsbyggnadsperioder skulle förlora sin representation i ett kvarter som idag har bebyggelse från de flesta epoker och tydligt visar Stockholms årsringar.

Svensk Handel

Svensk handel framför att Stureplan är ett viktigt nav i Stockholm och att planförslaget kommer att påverka de besöksflöden som gör stadsdelen levande och som skapar underlag för lönsamma affärer under en mycket lång tid. Svensk Handel ställer sig bakom de synpunkter som Visita framförde i november 2015, som bland annat efterlyste en analys av de ekonomiska och besöksstrategiska konsekvenserna. Svensk handel menar att en sådan konsekvensanalys ännu inte har presenterats.

Visita (bransch- och arbetsgivarorganisation för hotell-, restaurang, turism- och besöksnäring)

Visita framför att Visita i samband med programsamrådet 2015 lämnade ett yttrande som efterlyste en analys av de ekonomiska och besöksstrategiska konsekvenserna för turism och näringsliv. Visita

anser att någon konsekvensanalys ännu inte har presenterats och efterfrågar fortsatt en analys.

Sakägare, boende och övriga

Franska reformerta församlingen

Församlingen framför att den äger och förvaltar två byggnader inom kvarteret (fastigheten Sperlingens backe 61). Den ena byggnaden är Sveriges enda franska reformerta kyrka och kvarterets äldsta byggnad. Den andra byggnaden är ett bostadshus i jugendstil.

Församlingen anser att förändringen sedan programförslaget innebär en förbättring men att stora brister kvarstår. Den omfattande exploateringen och höjd- och volymökningen väster om kyrkan innebär stor negativ påverkan på kyrkan, gathuset och innergården (som används för bland annat utomhusgudstjänster, konfirmation och dop). Församlingen framför att förändringarna innebär både en halvering av det delade gårdsrummet och en skalförskjutning i bebyggelsen. Det föreslagna hotellets fasad i fastighetsgräns innebär att det öppna gårdsrummet försvinner. Hotellets stora fönster mot gården från restaurang och takterrasser innebär direkt insyn till gård, kyrka och gathus.

Församlingen framför vidare att den i planarbetet genomförda solstudien visar att kyrkans fastighet är den fastighet, vid sidan av Sperlingens backe 30, som drabbas hårdast av skuggbildning. Församlingen framför att kyrksalen har sitt huvudsakliga ljusinsläpp från väster och kommer att bli väsentligt mörkare.

Församlingen motsätter sig dels att kontors- och hotellbyggnaden uppförs i fastighetsgräns och förses med stora fönster mot församlingens fastighet, dels byggnadshöjderna för kontors- och hotellbyggnaden och volymen bakom f.d. Freys hyrverk. Församlingen menar att det behövs en reducering med två våningar i kombination med minskad byggnadsarea för kontors- och hotellbyggnaden.

Gamla Livförsäkringsbolaget SEB Trygg LIV (Livbolaget)

Livbolaget framför att det är ägare till Sperlingens Backe 30, som gränsar till den föreslagna hotellbyggnaden på Humlegårdsgatan 17. Sperlingens Backe 30 innehåller idag bostadslägenheter, kontor, butiks- och restauranglokaler. Eftersom hotellbyggnaden föreslås uppföras i fastighetsgräns och i direkt anslutning till byggnaden på Sperlingens Backe 30 har Livbolaget låtit utföra en dagsljusanalys genom Bengt Dahlgren Stockholm AB. Analysen kommer fram till att föreslagen hotellbyggnad försämrar dagsljusförhållandena för Sperlingens Backe 30 avsevärt och att myndighetskrav på dagsljus inte längre uppfylls. Livbolaget anser också att hotellbyggnadens

takterrasser kommer att medföra ökad insyn och andra störningar för bolagets hyresgäster. Livbolaget anser att förslaget innebär oacceptabla konsekvenser och betydande olägenheter för Livbolaget och dess hyresgäster. Livbolaget anser också att förslaget innebär en väsentlig inskränkning i gällande detaljplan för Sperlingens Backe 30 och att förslaget inte kan antas i dess nuvarande utformning. En eventuell exploatering behöver återgå till gällande detaljplans gränsdragningar för byggnaders fasadliv vid gård och högsta tillåtna byggnadshöjd.

Livbolaget framför att Sperlingens Backe 30 är delägare till gemensamhetsanläggningen för lastfaret och att fastigheten är beroende av lastfaret för bland annat varuförsörjning till restauranghyresgäster. Livbolaget anser att nuvarande funktion behöver säkerställas i ett nytt lastfar utan kostnad för Livbolaget. Livbolaget begär att utredning och åtgärdsförslag tas fram före planantagande. Livbolaget framför också att PM avseende logistik (2017-02-15) visar att avfallstransport via HUB inte är lämpligt för livsmedel samt att ett ökat fordonsflöde i lastfaret behöver utredas och belysas, inklusive en fördjupad bullerutredning.

Livbolaget anser att projektets genomförande behöver planeras så att störningar för omgivningen och näringsidkare i största möjligaste mån minimeras samt att tillkommande bebyggelse planeras så att den inte innebär betydande olägenheter för omgivningen. Livbolaget befarar att förslaget kommer att innebära betydande negativ omgivningspåverkan under byggtiden.

Livbolaget begär även att följande fördjupande utredningar utförs.

- Fördjupad solstudie
- Fördjupade geotekniska utredningar
- Byggnadstekniskt underlag angående åtgärder som berör Livbolagets fastigheter

Hufvudstaden AB

Hufvudstaden har inga invändningar mot förslaget men framför att det är viktigt att samordning och logistik kring projektet fungerar på ett bra sätt, så att kringliggande fastigheter berörs så lite som möjligt. Hufvudstaden vill som sakägare få fortsatt information om projektet.

Nordstjernan AB

Nordstjernan framför att bolaget är ägare till fastigheten Språkmästaren 5, som är belägen vid Stureplan och åtskiljs från planområdet av Birger Jarlsgatan. Bolaget välkomnar allmänt utveckling och förnyelse av planområdet men motsätter sig planprojektet i dess nuvarande utformning. Nordstjernan anser att planförslaget innebär såväl

otillåtna som olämpliga ingrepp i vitala enskilda intressen. Nordstjernan anser också att samrådsunderlaget uppvisar betydande brister.

Nordstjernan framför att vad gäller de allmänna förutsättningarna för genomförande av ny bebyggelse och de höga byggnadshöjderna hänvisas till programsamrådsyttrandet från 2015.

Nordstjernan anser att rivningarna äventyrar stora arkitektur- och kulturvärden samt att de planerade höjderna är alltför höga och volymmässigt kompakta. Nordstjernan framför att bolaget ansluter sig till Samfundet S:t Eriks yttrande om arkitektur- och kulturvärden (29 juni 2017).

Vidare anser Nordstjernan att de geotekniska riskerna är för omfattande och ofullständigt utredda. Nordstjernan framför att Språkmästaren 5 bland annat har en grundläggning som är ytterst känslig för grundvattenpåverkan och vibrationer samt att det föreligger en konkret risk för att kommande byggnads- schakt- och rivningsarbeten samt byggtransporter och andra aktiviteter under byggtiden påverkar fastigheten och byggnaden negativt. Nordstjernan framför att byggnadens vibrationskänslighet är så stor att staden tidigare har behövt åtgärda ett farthinder i anslutning till Språkmästaren 5. Nordstjernan framför att samrådsunderlagets antagande att grundvattennivåerna inte kommer påverkas är svagt underbyggt. Nordstjernan anser att det erfordras mer ingående utredningar om förutsättningar och genomförande i geotekniskt hänseende. Nordstjernan anser också att hänsyn behöver tas till den samlade påverkan av alla de planerade och pågående projekt som riskerar att påverka grundvatten- och markförhållandena i staden. Nordstjernan framför också synpunkter på störningar under byggtiden.

Nordstjernan anser att analysen av effekterna för stadsliv och handel är ofullständig och inte beaktar de förändringar som orsakas av e-handeln. Nordstjernan framför bland annat att analysen inte behandlar de intressekonflikter mellan exempelvis lokalbefolkning, dagbefolkning, besökare från närområdet och turister eller risken för likriktning och de effekter omvandlingen kan få för områdets sociala och ekonomiska sammansättning. Nordstjernan bifogar material till stöd för kritiken.

Nordstjernan anser sammantaget att projektet medför påtaglig negativ inverkan på Nordstjernans fastighet och verksamhet, liksom för övriga berörda fastighetsägare och aktörer som bedriver verksamhet på fastigheterna, detta både under och efter byggtiden.

Nordstjernan begär dessutom följande:

- Mer ingående geotekniska utredningar för projektet som helhet, inklusive en initiering av tillståndsprövning avseende vattenverksamhet.
- Besiktning, mätning, kontroller och andra åtgärder för att säkerställa att Nordstjernans fastighet inte påverkas avseende grundvattennivå, sättningar eller sprickbildning.
- Genomförande av en mer ingående och bättre underbyggd analys av projektets inverkan på stadsliv och handel i området.

Stockholm Riddaren 23 KB

Riddaren 23 framför att bolaget inte vill att kostnader i samband med ombyggnad och anslutning av gångpassage till Sturegallerian från tunnelbanan ska belasta fastigheten. Bolaget framför också att det, under de sex år som ombyggnaden kommer att ske med fokus på Grev Turegatan, vill ha möjlighet att begära ersättning från fastighetsägaren och/eller byggprojektet om projektet medför störningar för hyresgäster i Riddaren 23.

I övrigt ställer sig bolaget positivt till utvecklingen.

Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik framför att samfundet under programsamrådet lämnade starkt kritiska synpunkter och att det nu aktuella förslaget innebär några förbättringar. Freys hyrverk bevaras, ett par fasader åtgärdas och vissa hushöjder sänks något. I allt väsentligt kvarstår emellertid samfundets kritik mot de omfattande rivningarna av ett stort antal hus, byggda mellan 1880-talet och 1980-talet, och utplånandet av Sturegallerian i sin nuvarande form.

Samfundet S:t Erik anser att det går att göra funktionellt betingade förändringar av den nuvarande gallerian och att det vore välkommet med en väl gestaltad koppling till Marmorhallarna.

Samfundet anser att Ostermans bilhallar har en elegant funkisfasad och bevarade inredningar från Ostermans legendariska bilhall. Samfundet anser också att det vore till stor skada att riva restaurang Tures genomtänkta glasöverbyggnad (Grev Turegatan) och att det postmodernistiska kontorshuset på Humlegårdsgatan 17 är av hög klass och bör bevaras. Samfundet anser dessutom att samtliga rivningshotade hus bör behållas av hållbarhetsskal.

Samfundet anser att de föreslagna byggnaderna i kvarterets inre skulle ge en förgrovning av stadssiluetten och blir synliga särskilt från Birger Jarlsgatan och Kungsgatan. Särskilt skadas Bångska palatset av den bakomliggande byggnadens lysande fönster.

Samfundet anser att av Stockholms många hyvlade fasader är Bångska palatsets den mest angelägna att återställa men att en rekonstruktion behöver göras i puts och i alla detaljer istället för planförslagets stenfasad.

Svenska byggnadsvårdsföreningen

Svenska byggnadsvårdsföreningen anser att det är glädjande att den tidigare huvudbyggnaden för Freys hyrverk bevaras, Marmorhallarnas främre delar och inre gårdsrum bevaras och att den från Birger Jarlsgatan synliga påbyggnaden utgår samt att fasaderna för Bångska palatset, Stureplan 2 och Marmorhallarnas bottenvåning rekonstrueras till ett mera ursprungligt utseende. Trots detta har Byggnadsvårdsföreningen fortsatt stora invändningar och avstyrker planförslaget.

Byggnadsvårdsföreningen anser att de planerade rivningarna urholkar riksintresset och innebär onödiga miljöpåfrestningar. Samtliga byggnader förutom det moderna huset på Humlegårdsgatan 17 är grönklassade enligt Stadsmuseets klassificering och har ett sådant kulturhistoriskt värde att de ej får förvanskas eller rivas enligt Plan- och bygglagen. Byggnadsvårdsföreningen menar också att det är en självklar utgångspunkt vid förändring i bebyggelsemiljöer att byggnader i gott tekniskt skick i första hand bevaras. Föreningen anser att förändringen av kvarterets struktur gör att stenstadens struktur uttraderas, vilket innebär skada på riksintresset.

Byggnadsvårdsföreningen framför att föreningen till skillnad från miljökonsekvensbeskrivningen anser att påverkan på stadens siluett är så omfattande att den innebär påtaglig skada på riksintresset. De ökade höjderna innebär en avsevärd förändring av det uppbrutna taklandskapet och förhållandet mellan den samlade siluettens låga hushöjder och kyrktorn och märkesbyggnader. De lådliknande klumpiga påbyggnaderna innebär ett taklandskap som samspelar illa med tidigare århundradens varierade och omsorgsfulla utformning.

Byggnadsvårdsföreningen anser också att det krävs en helhetssyn på utvecklingen i Stockholms innerstad. Planförslaget är endast ett exempel på en radikal omvandling av Stockholms city. Målet med omvandlingen sägs vara att stärka innerstadens konkurrenskraft gentemot andra kraftigt expanderande delar av regionen. Byggnadsvårdsföreningen anser att målet strider mot den regionala utvecklingsplanen, som förespråkar minskad satsning på Stockholms centrala delar. Byggnadsvårdsföreningen anser också att ökad lönsamhet inte får vara det enda och övergripande målet för vår stadsbyggnad.

Gemensamt yttrande för ett antal lokalhyresgäster

Sturehof AB, Hedengrens bokhandel AB, Whyred AB, Taverna i Stockholm AB, Anna Holtblad AB, Fabrique Bakery Stockholm AB, House of Dagmar AB, DaisyGrace AB, American Bistro Sweden AB TGI Friday's, Axel Herman Invest AB (The Bull and Bear Inn), Face Stockholm AB, Grafford skor AB (Crocket and Jones), No 18 Office and Lounge AB, J. M. Alsén Design AB (Morris)

Gruppen framför att den är positiv till att fastighetsägarna vill investera i kvarteret och öka dess attraktionskraft och funktionalitet. De ställer sig positiva till en förbindelsegång mellan Sturegallerian och tunnelbanan, att skapa ett ökat flöde genom gallerian samt att parkeringshuset ersätts med en byggnad som bidrar till Sturegallerians utveckling.

Gruppen framför att samrådsförslaget innebär mindre omfattande rivningar men att de invändningar Sturehof m.fl. gjorde i programsamrådet i allt väsentligt kvarstår. Gruppen anser att rivningarna är alltför stora och onödiga och att det inte har gjorts någon officiell utredning för att ta reda på om det finns alternativa sätt att åstadkomma de föreslagna förbättringarna.

Gruppen framför att nästan alla byggnader som föreslås rivas är grönklassade enligt Stadsmuseets klassificering, vilket medför krav på att gå varsamt fram vid förändringar och att det ska finnas mycket starka skäl för rivning. Gruppen menar också att förslaget kommer ha en mycket stor negativ påverkan på riksintresset (stenstaden) genom att skillnader mellan det moderna city och stenstaden suddas ut, förhållandet mellan gathus och gårdshus förändras samt att tillbyggnaderna innebär en främmande skala som dominerar vissa vyer.

Gruppen anser att projekttiden är mycket lång och att den riskerar att bli längre än planerat, något som påverkar både verksamheter och Stureplans funktion som knutpunkt och nöjeslivscentrum. Dessutom kommer byggbuller och byggtrafik innebära störningar för en stor del av centrala Stockholm.

Gruppen menar vidare att förslaget saknar proportion mellan orsak och verkan, att skillnaden mellan möjliga kvaliteter och verksamheter jämfört med framtida är minimal.

Gruppen för fram ett alternativt förslag i samarbete med arkitektbyrån Koncept Stockholm och anser att detaljplanen bör utformas enligt detta förslag. Förslaget innebär bland annat att endast parkeringshuset rivs.

Gruppen framför dessutom ett antal övriga synpunkter:

- Plangenomförandet kommer ha en mycket stor negativ påverkan på möjligheten att bedriva verksamhet i kvarteret. Fastighetsägarna har inte involverat hyresgästerna i planeringen av projektet eller presenterat en lösning på hur hyresgästerna ska kunna fortsätta sin verksamhet.
- En extern logistikhub befaras inte kunna tillgodose behovet av transporter och den särskilda hantering som krävs för färskvaror m.m. till restaurangverksamheterna.
- Miljökonsekvensbeskrivningen belyser inga andra aspekter än kulturmiljö och förefaller vara alltför snävt avgränsad i förhållande till Plan- och bygglagens och Miljöbalkens krav. Dessutom saknas det redovisning av alternativa utföranden, fränsett nollalternativet. Det saknas också en motivering till varför ett visst alternativ har valts.
- Det saknas en ordentlig redogörelse för hur trafik- och promenadflödet i kvarteret och i Stockholm kommer att påverkas och hanteras under rivnings- och ombyggnationstiden.
- Planförslaget behandlar inte finansiering och riskhantering. Det saknas ekonomiska garantier för att kvarteret återuppbyggs efter att det har rivits.

Sturehof AB

Sturehof AB har både lämnat in yttrande som del av lokalhyresgästgruppen (ovan) och ett eget yttrande. I det egna yttrandet framför Sturehof i allt väsentligt samma synpunkter som det gemensamma yttrandet men med tillägg rörande konsekvenserna för Sturehofs verksamhet.

Sturehof framför att restaurangen sedan öppnandet 1897 har varit ett landmärke för Stockholmare och svenska och internationella besökare. Sturehof anser att det finns ett enskilt och ett stort allmänt intresse av att Sturehofs verksamhet inte tvingas upphöra. Sturehof anser vidare att verksamheten inte kan fortgå under ombyggnadstiden och att det råder en osäkerhet kring möjligheten till att återupprätta verksamheten när projektet är genomfört.

Sturehof framför att rivningarna innebär att stora delar av restaurangen och större delen av köket rivs, vilket omöjliggör fortsatt drift i befintliga lokaler. Sturehof anser det ytterst tveksamt att det är kommersiellt genomförbart att flytta till nya, eventuellt tillfälliga, lokaler. Sturehof framför också att konkurrenssituationen troligen har ändrats när rivnings- och byggprojektiden är slut efter tio år. Sturehof anser att det är troligt att det tomrum projektet skapar vid Stureplan kommer fyllas av andra ställen i centrala Stockholm.

PGN/Svenska Brasserier (PGN)

PGN anser att förslaget innebär stora och onödiga rivningar i Stureplanskvarteret. Det anges inte någon motivering till varför alla dessa rivningar behövs och det verkar inte ha gjorts någon officiell utredning för att ta reda på om det finns alternativa sätt att åstadkomma alla de förbättringar av kvarteret som föreslås utan massrivningar.

PGN presenterar i sitt yttrande ett underlag från arkitektkontoret Koncept Stockholm. PGN framför att underlaget visar att de föreslagna förbättringarna kan åstadkommas utan massrivningar, genom att endast riva det s.k. Parkeringshuset.

YIMBY (Yes in my backyard)

YIMBY ser syftet med att vitalisera kvarteret, fördubblingen av handelsytor och bostäder samt tillskapandet av estetiska värden som vällovliga aspekter på förslaget. YIMBY anser vidare att vissa delar av planen bör omprövas för att minska de negativa effekterna för hyresgästerna. YIMBY anser att många hus i kvarteret har stora kulturhistoriska och arkitektoniska värden men att inget av de hus som är aktuella för rivning hör till dem. YIMBY välkomnar att glasöverbyggnaden över Privatgatan föreslås rivas. Vidare föreslår YIMBY att byggnaden på Humlegårdsgatan 17 utreds för partiell rivning kombinerad med en högre påbyggnad. YIMBY föreslår att Sturehofs kök bevaras och att den föreslagna återställda innergården anläggs på kökets tak. YIMBY framför kritik mot proteströrelsen Stoppa Stureplanerna. YIMBY anser också att de nya byggnaderna mot gatorna har fått en påkostad och elegant design, som följer klassicismens principer. YIMBY applåderar återställandet av 1800-talsfasaderna på Bångska huset och Marmorhallarna-huset. YIMBY föreslår att möjligheten till en högre byggnad i klassicerande stil ska övervägas för det inre av kvarteret, som en ståtlig fondbyggnad i Kungsgatans östra ände.

PA

PA framför att han är bestört över planerna på att riva stora delar av kvarteret. Han anser att det saknas motivering till rivningarna och menar att förslaget tycks till stor del vara grundat på fastighetsägarens önskemål om maximering av hyresintäkter. Han framför också att stor försiktighet bör råda med vetskap om den vandalisering av Stockholms city som skedde i samband med saneringen på nedre Norrmalm. Han för också fram arkitektbyrån Koncept Stockholms förslag till ombyggnad.

LaB

LaB framför att han är boende i kvarteret och framför att den föreslagna hotell- och kontorsbyggnaden är två våningar för hög och innebär att en stor del av dagsljuset under sommarhalvåret kommer elimineras i hans bostad. Med en byggnad vid Franska Reformerta

Kyrkans tomtgräns accentueras bristen på dagsljus och den nya byggnadens fönster kommer att ge en mycket nära och direkt insyn till hans sovrum.

LB

LB framför att han inte bryr sig särskilt mycket om Stureplan som plats men att han bryr sig om vad Stureplan symboliserar. LB anser att platsen symboliserar alla andra onödiga och felaktigt genomförda byggprojekt där folket körts över ända sedan Norrmalmsregleringen och andra centrumrivningar. LB uppmanar till att visa folket att deras röst hörs och att sådana här projekt faktiskt går att stoppa.

UB

UB framför att hon vädjar till de som har makten att låta hus och kvarter stå kvar, renoveras och bevaras. Hon anser att det moderna sceneriet får ta plats någon annanstans, där inget tryggt, gammalt, vackert, känslösamt och med kulturellt värde måste rivas. UB anser också att man i Paris lyckades utmärkt under 80-talet med kombinationen gammalt, historiskt och nytt. Hon menar att La Défense är ett utmärkt exempel och att det är bättre att låta de begåvade arkitekterna få blomma ut i sådana områden och skapa en stolt upplevelse istället för ett minne av en besvikelse då en passionerad plats förstörs.

MB

MB vädjar till Stockholms politiker och fastighetsägarna att ta till sig ett citat ur William Shakespeares Hamlet; ”Så går beslutsamhetens friska hy, i eftertankens kränka blekhet över”. Han framför vidare att det tar 40-70 år för ett träd att växa sig ståligt men att såga ned det tar inte mer än några sekunder. Han framför att stadsplaneringen har rivit uppskattad arkitektur och miljöer till förmån för Hötorgsskrapor och grå betongbunkrar. Han anser att det verkliga dilemma för Stockholm och stockholmarna är avrättningen av institutioner som Hedengrens bokhandel, restaurang Sturehof, Sturebadet, folklivet kring Svampen och så vidare. Han anser också att verksamheter i ett vidare område kommer att påverkas av projektet. Han undrar också hur detta påverkar Stockholms ekonomi och handel och om det finns en 20-procentig nedgång medräknad i besöksantalet. Han framför slutligen att han har arbetat i många års tid med shopping malls över hela världen och anser att Stureplan är och bör förbli något annat.

YB

YB framför att hon som gammal Stureplansbo (boende i kvarteret) motsätter sig förslaget. Hon ansluter i sitt yttrande till de väsentligt likalydande synpunkterna som redovisas ovan.

JF

JF vill ge sitt gillande till planerna. Han menar att en renovering av stora delar av kvarteret är behövlig. Han hoppas även att samma firma skulle kunna tänka sig en stor omvandling av grannen Anglais, så att det återfår sin forna glans.

TF

TF framför att hon undrar om ni inte har någon kulturkänsla och om ni har sett hur det ser ut i Abu Dhabi. Hon framför också att det räcker med att stadens restaurang- och skyltvärld är förvandlad till ett billigt USA samt att turister och familjemedlemmar från andra länder är besvikna. De längtar till Sverige, inte till billiga efterapningar. Hon uppmanar till att inte förstöra mer av kulturarvet.

FG

FG framför sitt ogillande att riva Stureplanskvarteret och menar att det vore en katastrof som kommer att bli ett nytt Klara-scenari.

(JH)

JH har förståelse för att staden behöver utvecklas men beklagar att vackra, viktiga kulturella eller historiska platser och byggnader rivs. Hon uttrycker att det är förfärligt att riva Stureplan och vill inte att området ska förändras.

HH

HH påpekar att det troligen är svårt att upprätthålla verksamheten i den nuvarande gallerian om den inre bebyggelsen ska rivas. HH menar att den befintliga tunnelbaneuppgången fungerar bra som de är. Han uttrycker att det är vettigt att riva parkeringshuset på Grev Turegatan och byggnaden på Humlegårdsgatan. Ifrågasätter vidare om platsen lämpar sig för bostäder på grund av störningar från nattlivet. HH beklagar att Sturehof ska rivas.

GH

GH framför att hon är djupt förtvivlad över vad som händer i Stockholm. Hon anser att Stockholm förfulas allt snabbare och att ledande politiker står handfallna och eftergivna till giriga fastighetsägare. Hon frågar hur företag som existerar i en helt annan kultur och som finns på ett så stort avstånd och som knappast ens besöker Stockholm kan ges ett så stort inflytande. Hon protesterar mot planerade rivningar och ökade hushöjder, som förstör Stockholms horisontlinje. Hon anser att anrika krogar som Sturehof och den fantastiska bokhandeln Hedengrens måste skyddas.

CH

CH har inkommit med tre i huvudsak likalydande yttranden. CH anser att det är olyckligt att ett så stort byggprojekt påbörjas kring Stureplan. Om planen genomförs är risken stor att attraktiviteten för området minskar och att småskaligheten och variationen av butiker

och restauranger försvinner. CH välkomnar en varsam upprustning av Sturecompagniet men motsätter sig att kvarteret byggs på med 15 meter och att Vasakronans fastighet i hörnet Birger Jarlsgatan – Grev Turegatan byggs på. CH ser positivt på förändringarna i södra delen av kvarteret med garaget och tidigare Marmorhallarna och tunnelbanenedgången.

KH

KH anser att förslaget är uppseendeväckande oäktsamt om värden som har med skönhet, patina och vår stads själ att göra. Hon framför att förslagets fördelar står sig svagt mot vad vi förlorar. Hon menar att Stureplan har en omisskännlig karaktär som är unik för Stockholm. Hon framför också att Stureplan är vår tids katedral och att man inte river en katedral eller placerar en tunnelbana mitt i.

MJ

MJ vill framföra att många är emot förslaget att bygga om Stureplan, dels för att ett höghus inte skulle passa in i miljön, dels för att Stureplan betyder mycket för Stockholmare. MJ framför att synpunkterna måste lyssnas till.

BGK

BGK framför att han normalt är en människa som älskar förändringar, utveckling och nytänkande men att det saknas skäl, konsekvensplan och uttalat behov när det gäller Stureplan. Han anser att Stockholm behöver massor av nya bostäder men att det inte behövs mer shoppingtor och gallerior. BGK anser att Stureplan är en pulserande mittpunkt och att Sturehof är Sveriges enda restaurang med internationell atmosfär. Han framför också att det redan pågår en ombyggnadshysteri i City som han inte har sett sedan han flyttade hit på sjuttioalet. Han uppmanar till att inte slarva bort det som får alla att älska vår stad.

EK

EK anser att det vore bättre att låta gamla kulturplatser få finnas kvar, även om de byggs om redan. Hon frågar om Stockholm ska bli en stad som helt förlorar sin gamla karaktär och byggnader för att tillgodose utländska intressen och framförallt ekonomiska intressen. Hon framför att det istället kan byggas ett nytt centrum i någon av de nya stadsdelarna på Norra Djurgården eller Kungsholmen.

AK

AK anser att ombyggnaderna kommer få omfattande konsekvenser för verksamheter i kvarteret. Som boende i kvarteret framför hon att hon kommer störas under alla dessa år och att hon kommer att få det mörkare på grund av det föreslagna av hotellet.

BL

BL ifrågasätter om det är hållbart att riva ett stort hus från 1980/90-talet (Humlegårdsgatan 17). Han undrar om det överhuvudtaget har gjorts någon livscykelanalys och framför att det enligt IVA tar minst 50 år för ett nybyggt hus att betala av sin miljöskuld.

LLF

LLF framför att ju fler anrika byggnader vi behåller desto bättre för Sverige. Framför ett stort tack till att rivningen av ett 1800-talshus (Freys Hyrverk) på Stureplan blivit räddat. LLF uttrycker att inga utländska ägare ska få komma och riva det som är vårt.

BL

BL framför synpunkter i förhållande till planens syfte. BL anser att innerstadens konkurrenskraft inte hotas av att övriga delar av regionen utvecklas samt att förslaget endast gynnar utländska investerare. BL anser att Sturegallerian efter 30 år har behov av renovering och vitalisering men inte av att det mesta av kvarterets inre blåses ur. Hon anser också att Humlegårdsgatan 17 bör planeras för bostäder samt att det är oerhört viktigt att Hedengrens bokhandel, Sturehof och småaffärerna längs Grev Turegatan och Humlegårdsgatan kan fortsätta sin verksamhet.

BL anser att miljökonsekvensbedömningen av påverkan på taksiluetten inte är övertygande. Det är självklart att en höjning från de befintliga gathusens höjd på cirka +25 till som högst +41,5 blir synligt på håll, särskilt från utsiktspunkter på Söder. Hon anser att förslaget mot Humlegårdsgatan visar en grov och mörk fasad och att Grev Turegatan 3 och 5 är uppblåst. Upptrappningarna mot det inre av kvarteret är genomgående för höga, värst är hotellet och det centrala kontorshuset. BL anser också att flytten av tunnelbaneuppgången inte ökar tillgängligheten för allmänheten men säkert befrämjar shoppingen i gallerian.

HL

HL har inkommit med två i huvudsak likalydande yttranden och framför att stadsbyggnadskontoret bör läsa Jane Jacobs böcker om stadsplanering. Hon framför också att 60-talets rivningsiver redan har bevisat att städer inte blir sig lika efter sådana ingrepp. Hon menar att sådana förändringar utrotar områdenas historia och kultur när byggnader rivs och människor och verksamheter tvingas flytta.

TL

TL framför att han tycker att detta verkar hur bra som helst och att han förordar förslaget. Han menar att rivningen och ombyggnaden kommer att pågå under 7-10 år men att den kommer att lyfta hela kvarteret för de kommande 50 åren.

PL

PL framför att hon och hennes familj bor och jobbar i området och har oerhört svårt att se något gott eller ens en förbättring i förslaget. PL anser att restaurera, rusta upp och värna om Stureplan är något självklart men att förslaget är hjärtekrossande och förödande för vår vackra stad.

LM

LM framför att han har förstått att många Stockholmare ställer sig frågande till planerna och att han har försökt sätta sig in i projektet. Han anser att det kan vara svårt att genomföra den här typen av projekt men att han vill uttrycka oro över projektets påverkan under väldigt många år när platsen förvandlas till byggarbetsplats. Han framför också att han i sitt yrke strävar efter att genomföra många och små förändringar ofta istället för enstaka gigantiska. Det har visat sig bli effektivare, snabbare, billigare och till en betydligt lägre risk.

GAM

GAM framför att de bor strax bakom Stureplan och vistas i kvarten dagligen. De är helt förfärade över de groteska planerna, som kommer att innebära sju års byggkaos. GAM vädjar om att inte ge vika för vinstintressen och istället stå upp för vår vackra stad och bevara hjärtat och pulsådern i staden.

SM/Swiss Clinic AB

SM framför att förslaget innebär att hela Swiss Clinic AB:s verksamheter kommer tvingas flytta. SM anser att cirka 40 arbetstillfällen kommer att drabbas och att förslaget helt saknar proportion mellan orsak och verkan.

HM

HM framför att han var ansvarig arkitekt för kvarteret Sperlingens backe 54 från 1985 och 10 år framåt. HM uppmanar till förnyad analys av rivningsförslaget för Sturegallerians entré mot Grev Turegatan och rummet som omsluter restaurang Tures. Han påpekar att han visserligen talar i egen sak men att rummet som omsluter Tures och Sturegallerians entré mot Grev Turegatan är ett exempel på arkitektur från 1980-talets andra hälft som fungerar bra och som till vissa delar är unik i Sverige. HM lyfter fram den för tiden tekniskt avancerade svängda glasfasaden, entréomfattningarna som bland annat innehåller ventilation och brandventilation samt konstruktionens kraftiga men smäckra vinkelstål. Exteriört är glaspartierna infästa i fasadstenen i ett sågat spår, vilket ger ett reversibelt intryck. Entréerna signaleras tydligt och leder in till de lagom breda passagerna.

HM beskriver restaurangen som en uteservering inomhus på en plats med lite sol. Serveringens läge mellan galleriagångarna gör att kollisioner mellan serveringspersonal och galleriabesökare undviks. HM framhåller att ett frilagt torg kommer ligga i skugga större delen av året, varför risken är stor att ett nytt tak kommer att efterfrågas i framtiden. Han påpekar att Freys hyrverk fortfarande inte kommer att ha sin sockelvåning mot det fria. Det kommer finnas ett nytt glasparti med pulpettak framför byggnaden. Han anser också att förslaget kommer att framhäva de nya påbyggnadernas möte med tornet över trapphuset på Freys.

HM har inga invändningar mot att öppna upp kvarteret men han vill framföra att det finns anledningar till att Sturegallerian ser ut som den gör i dag. Han anser att allt inte var dåligt på 1980-talet och att man bör överväga delar av förslaget ett varv till. HM framför också att det går utmärkt att ansluta Tures rum till galleriagångarna. HM avslutar med att fråga om vi inte ska ha kvar några exempel från 1980-talet i Stockholm.

CN

CN framför att det föreslås stora och onödiga rivningar i kvarteret utan någon motivering. CN anser att det inte är rimligt att låta stora internationella och nationella företag driva igenom byggplaner på det sätt som nu föreslås. CN anser att stadsbyggnadskontoret uppenbarligen inte har tagit lärdom av den stora rivningsvågen under 1960- och 70-talen och reaktionen mot den. CN anser också att stadsbyggnadskontoret inte beaktar det värde kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer tillmäts i andra sammanhang.

TP

TP ställer sig helt bakom förslaget. Han framför att han ofta är i området och att han anser att det här skulle bli ett lyft för kvarteret och staden.

CP

CP anser att projektet innebär för stora kostnader. Dels finns det ingen anledning att slösa med stadens skattemedel för att bygga en ny tunnelbaneuppgång. Dels innebär projektet alldeles för stora makroekonomiska kostnader när cirka 1000 jobb berörs direkt och många andra berörs indirekt. CP anser också att projektet blir ett hårt slag för kulturmiljön i Stockholm och att en av Stockholms mest anrika restauranger och Stockholms mest anrika bokhandel rivs. Han anser att förändringarna av Marmorhallarna och Freys hyrverk innebär ett kulturarvsförstörande som inte hör hemma i en stadsplanering som för 40 år sedan gjorde samma misstag.

SP

SP vill meddela att han helhjärtat stöder de planer som nu ligger för Sturekvarterets omdaning. Han ger en uppmaning om att skyndsamt gå vidare med planerna, så att byggnationen kan påbörjas snarast.

AP

AP anser att det är obegripligt hur man kan fundera på att göra denna ombyggnation med tanke på vilken fantastisk samlingsplats och vattenhål det är idag. Stureplans karaktär skulle gå förlorad för många år framåt. Hon framför också att man inte ör vissa ställen i en citykärna och att Stureplan är ett av dem.

ER

ER menar att vi som bor på Östermalm är allvarligt oroad över det som håller på att hända i vår historiskt viktiga och vackra stadsdel. Hon anser att detaljplanen innebär total förödelse för Stockholm och för fram att hon förstår att det kan vara praktiskt att riva och bygga nytt men att det inte är försvarbart att behandla vår stad som ett näringslivsprojekt. ER anser också att byggprojekt alltid tar längre tid och kostar mer än beräknat och att vi som bor i staden redan har kaos vid bland annat Slussen, Hamngatan och Klarabergsgatan.

MR

MR framför att han under hela sitt liv har rört sig omkring Stureplan, att det är här han träffar sina vänner, att han har arbetat i Sturegallerian i 17 år och dessförinnan festat på klubbarna i och runt Stureplan. Han anser att Stureplan är mycket mer än en trött galleria som nu ska bli ännu ett flashigt Mall of Scandinavia. Han anser att bygget kommer att påverka området negativt och motsätter sig förslaget till detaljplan.

AR

AR framför att hon var med vid Almarna 1971, att hon kämpat för omdaning av Slussen enligt plan B samt att hon är med i protesterna mot Nobelmuseet. Hon gör detta inte för att hon älskar att protestera utan för att alla som älskar Stockholm måste göra sin medborgerliga plikt. AR hoppas att stadsbyggnadskontoret tar till sig av folkets röst och uttryckta känslor som yttrar sig i stor kritik. Hon undrar också var man kan bli informerad om vilka konsekvenser planerna får för Stockholm. Hon uppmanar till att bevara, vårda och älska Stockholm som det är.

SES

SES framför att hon vill göra sin röst hörd och att hon är emot ombyggnaden av Stureplan.

ES

ES/La Chemise framför att de är hyresgäster i Vasakronans fastighet på Grev Turegatan 1 och att förslaget innebär att de under tre och ett halvt års tid behöver lämna den nuvarande butikslokalen. De vet ej om de kommer klara att flytta tillbaka på grund av höjd hyra. ES/La Chemise framför att det är en katastrof att behöva lämna detta inarbetade läge i tre och ett halvt år. De menar att ingen hänsyn tas till deras situation och att personal kommer behöva avskedas. I övrigt ansluter ES/La Chemise sig till de väsentligt likalydande synpunkterna som redovisas nedan.

HS

HS motsätter sig förslaget å det bestämdaste och hoppas att stadsbyggnadskontoret tar till sig av den omfattande kritiken. HS anser att Stureplan är tillräckligt förstört sedan Anglaishuset demolerades.

OS

OS framför att han anser att stadsbyggnadskontoret brister i objektivitet och saklighet och istället förmedlar en något kammad version av exploatörens beskrivning av projektet. OS anser att det inte är acceptabelt att stadens tjänstemän agerar så eftersom de har uppdrag från medborgarna och inte från bygg- och fastighetsbranschen. OS kritiserar stadsbyggnadskontorets beskrivning av syftet med planen och anser att planens huvudsakliga syfte uppenbart inte är att vitalisera kvarteret genom ett mer funktionsblandat innehåll eftersom kvarteret i nuvarande utformning redan är ett av Sveriges mest funktionsblandade och vitala. OS menar att det är uppenbart att planens huvudsakliga syfte är att möjliggöra en ökad exploatering. OS uppmanar stadsbyggnadskontoret till att omedelbart omformulera sammanfattningen i planbeskrivningen till att vara mer saklig och objektiv.

MS

MS framför att fasaderna på Bångska huset bör ges ett väsentligen mer historiskt uttryck. MS anser också att det bör övervägas att spara någon del av Sturegallerian. Han framför att Sturegallerian är ett av postmodernismens mest betydande verk i Stockholm.

BFS

BFS framför att de är boende i kvarteret och att de kommer att drabbas av det föreslagna hotellet på Humlegårdsgatan 17. Byggnaden kommer innebära att det blir kolmörkt mot innergården och deras lägenhet. Vidare framför de att de redan har dåliga dagsljusförhållanden mot gatan. De framför också att de har fått uppgifter från projektets arkitekter om att avstånden mellan det planerade hotellet och deras hus (0,5 meter, 2 meter och 4,5 meter) är godtagbara enligt Plan- och bygglagen men ställer sig frågande till upp-

gifterna. BFS framför att avståndet bör vara minst 12 meter om kravet på dagsljus till bostäder ska kunna uppfyllas.

BJV

BJV framför att det på Grev Turegatan 11 har funnits en viktig verksamhet för musik- och danskultur. Hon hänvisar till boken *DJ-liv - Historien om hur Discjockeyn erövrade Stockholm* och yrkar att ett minnesmärke över grundaren till verksamheten upprättas på platsen.

BW

BW framför att Stadsbyggnadskontoret skryter om att det värnar vår vackra huvudstad. Hon menar att det rimmar illa med tanken att staden gett klartecken att sälja ut Stureplan till ett utländskt företag, Abu Dhabi, som ska riva de vackra husen. BW: Stoppa plågsamma rivningsförsök.

FW

FW anser att det är bra att det kommer in nya influenser och ger staden ett ansiktslyft. Han anser att Stockholm ska bli en stad av vibrationer samt att kulturell mångfald även genererar nya intäkter. Han menar att Stockholm äntligen kan visa sin kraft och vitalitet genom att knipsa av den utdöende grenen från trädet.

CW

CW anser att skillnaden mot nuvarande möjliga kvaliteter och verksamheter jämfört med framtida är minimal, särskilt om man jämför med de olägenheter projektet orsakar under sin mycket utdragna byggtid. CW framför att kulturhistoriskt viktiga byggnader föreslås rivas och att det redan har börjat med Astoria. Hon menar att vi kommer att få nya Klara där vi kan ta exempel på Sergels Torg och "älskad" arkitektur som Kulturhuset som exempel.

KÖ

KÖ framför att han tillsammans med sin hustru sedan 1977 driver Hotel Kung Carl i kvarteret Sparven. Hotellet är 150 år gammalt och Stockholms äldsta hotell. Han vill poängtera att han har upplevt små och stora förändringar och att en ny detaljplan måste vara varsam, så att förändringarna inte blir till det sämre. KÖ motsätter sig planförslagets omfattning och menar att förändringarna är för stora och att ingen kan veta om förändringarna blir till det bättre. Han framför att man däremot vet att rivningarna och ombyggnationen kommer att pågå under en mycket lång tid. Det kommer få konsekvenser för all verksamhet i området och även stora negativa miljökonsekvenser. Han anser att det saknas underlag för bedömning av trafikpåverkan och att det saknas garantier för att kvarteret återuppbyggs. Han för också fram Konzept Stockholms förslag till ombyggnad.

Likalydande synpunkter, HL med flera

Synpunkter i ett likalydande formulerat brev har inkommit och framför följande:

De framför att Sturekvarteret är en central knutpunkt och att den långa projekttiden inte är acceptabel. Rivningar och ombyggnationer förväntas pågå under 7-10 år, vilket får omfattande negativa konsekvenser för all verksamhet i kvarteret.

De framför också att det varje dag passerar tiotusentals bussar, bilar, cyklar och gångtrafikanter och att trafik- och promenadflödet riskerar att påverkas negativt om rivningsplanerna blir verklighet. De anser att den puls och densitet som är synonymt med Stureplan under en lång tid kommer att gå förlorad. Det kommer att leda till att Stureplan som destination kommer att försvinna. De anser också att det saknas en ordentlig redogörelse för hur trafik- och promenadflödet ska hanteras under rivnings- och ombyggnadstiden.

De anser att förslaget saknar proportion mellan orsak och verkan och att skillnaden mellan nuvarande möjliga kvaliteter och verksamheter jämfört med framtida är minimal, särskilt med hänsyn till de olägenheter som projektet orsakar. De anser också att rivningarna är för omfattande och att stora värden står på spel när flera kulturhistoriskt viktiga byggnader föreslås rivas.

Vidare anser de att förslaget visar en oklar bild rörande projektets finansiering och riskhantering. De framför att det saknas garantier för att bebyggelsen återuppförs efter en rivning och att det finns en risk att Stureplan förblir en rivningsplats under många år om fastighetsägarens ekonomiska situation plötsligt förändras.

Väsentligt likalydande synpunkter, CB med flera

I huvudsak likalydande synpunkter i enlighet med ett brev som till stora delar har formulerats i enlighet de ovan redovisade likalydande synpunkterna har inkommit. Synpunkterna innehåller hela eller valda delar av brevet. Nedan redogörs för brevet i sin helhet.

Det framförs att Sturekvarteret är en central knutpunkt och att den långa projekttiden inte är acceptabel. Rivningar och ombyggnationer förväntas pågå under 7-10 år kommer, vilket får omfattande negativa konsekvenser för all verksamhet i kvarteret.

Det framförs också att det varje dag passerar tiotusentals bussar, bilar, cyklar och gångtrafikanter och att trafik- och promenadflödet riskerar att påverkas negativt om rivningsplanerna blir verklighet. Det framförs också att den puls och densitet som är synonymt med Stureplan under en lång tid kommer att gå förlorad. Det kommer att

leda till att Stureplan som destination kommer att försvinna. Det anses också saknas en ordentlig redogörelse för hur trafik- och promenadflödet ska hanteras under rivnings- och ombyggnadstiden.

Det framförs att förslaget saknar proportion mellan orsak och verkan och att skillnaden mellan nuvarande möjliga kvaliteter och verksamheter jämfört med framtida är minimal, särskilt med hänsyn till de olägenheter som projektet orsakar. Det framförs också att rivningarna är för omfattande och att stora värden står på spel när flera kulturhistoriskt viktiga byggnader föreslås rivas.

Det framförs att förslaget visar en oklar bild rörande projektets finansiering och riskhantering. Det framförs också att det saknas garantier för att bebyggelsen återuppförs efter en rivning och att det finns en risk att Stureplan förblir en rivningsplats under många år om fastighetsägarens ekonomiska situation plötsligt förändras.

För synpunkter inkomna från och med den 21 juni tillkommer även följande synpunkter:

Det framförs att 50 000 kvadratmeter föreslås rivas men att det inte anges någon motivering till varför rivningarna behövs. Det framförs också att det inte har gjorts någon officiell utredning där alternativa sätt att åstadkomma planens syfte utreds.

Det framförs att arkitektbyrån Koncept Stockholm har tagit fram ett förslag där endast parkeringshuset på Grev Turegatan rivs, vilket skulle minska rivningarna med 30 000 kvadratmeter. Det yrkas att stadsbyggnadskontoret tar fram ett nytt förslag med denna bakgrund.

Martin Schröder
planchef

Susanna Stenfelt
stadsplanerare